

Vývoj a výroba raket v Československu

Hnací náplně

Doc.ing.Ladislav Lehký,CSc.

Listopad 2017

Rakety

---

1. Princip raketového (reaktivního) pohonu
2. Historie a osobnosti - krátký přehled
3. Hnací hmoty - TPH
4. Vývoj HN na území ČR - Explosia
5. Vývoj raket na území ČR (období II. svět. války)
6. Vývoj raket v Explosii
  - Rakety vojenské a pro civilní použití - příklady

Reaktivní motory

■ Proudové

- Turboreaktivní.
- Náporové;
- Pulsační;

■ Raketové

- Na tuhou PH;
- Na kapalnou PH;
- Na hybridní PH.

- Kombinované raketo náporové

Hnací hmoty - přehled

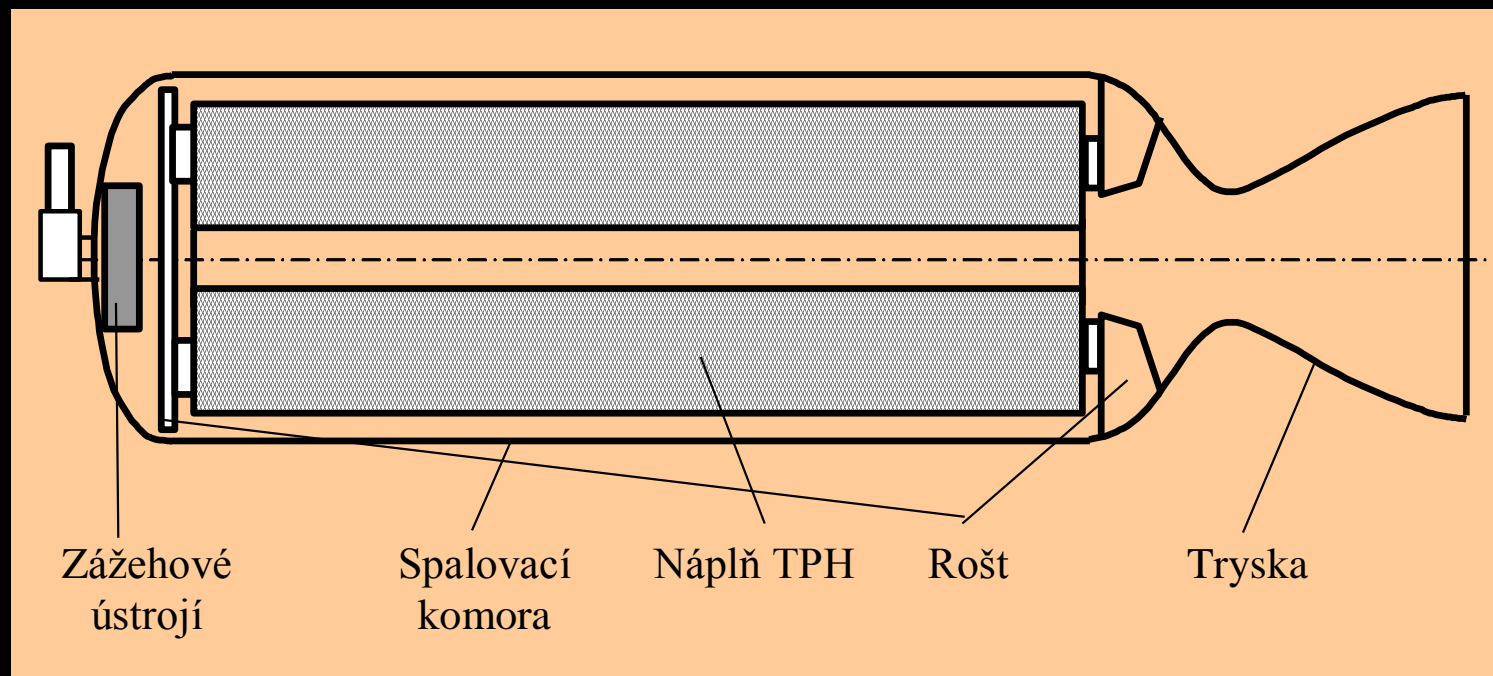
Rozdělení hnacích hmot

- Tuhé (TPH) - nejstarší černý prach
homogenní a heterogenní
- Kapalné (KPH) - dvě složky kapalné (např. $H_2 + O_2$)
- Hybridní - dvě složky - palivo pevné + oxidovadlo kapalné
(např. vosk + N_2O)

*Pozn. Náporové RM - pevné nebo kapalné palivo
+ vzduch jako oxidující složka*

Princip raketového pohonu

Raketový motor na TPH –konstrukční schéma

Raketové motory na TPH

Výhody:

Velmi jednoduchá konstrukce, vyšší spolehlivost;

Nižší konstrukční hmotnost;

Snadná údržba, skladování, jednodušší provoz;

Pohotovost k použití – rychlá příprava ke startu;

Nevýhody:

Nižší měrná energie TPH;

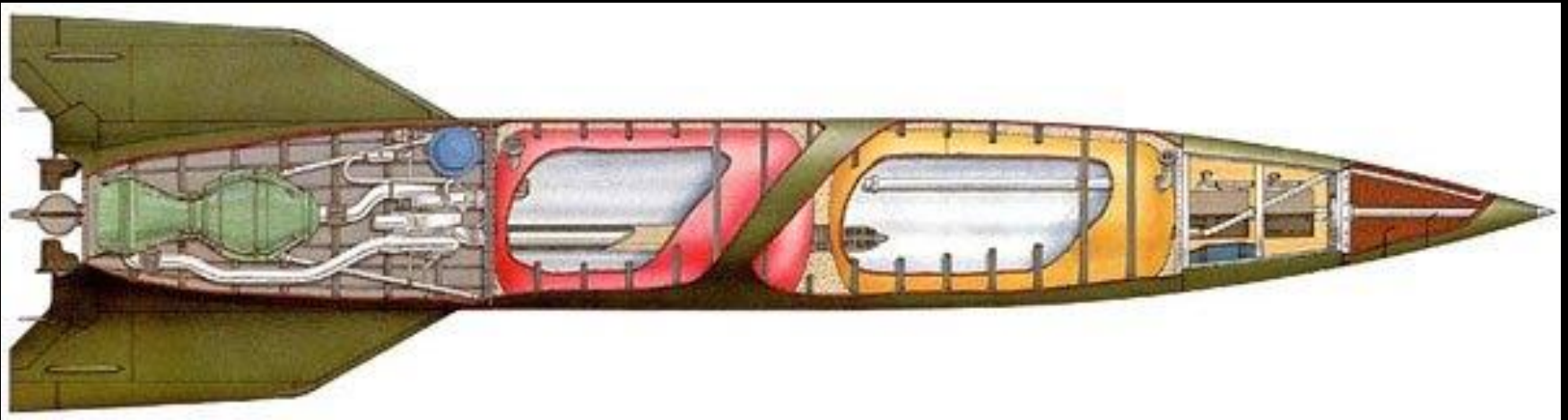
Citlivost TPH na počáteční teplotu (změna rychlosti hoření);

Nesnadná regulace funkce, přerušení funkce, nelze opětovně spustit;

Rozměrná spalovací komora - závisí na rozměrech TPH.

Princip raketového pohonu

Raketový motor na KPH – konstrukční schéma

Složitější konstrukce - řada agregátů: pro dopravu paliva + oxidovadla, při použití kryogenních látek (obvykle kapalný kyslík + palivo) problémy skladování apod., dlouhá příprava ke startu.

Princip raketového pohonu

Raketový motor na hybridní PH - konstrukční schéma

Jednodušší konstrukce, možnost regulace funkce. Považovány za perspektivní v kosmické oblasti.

Hnací hmoty - přehled

Tuhé pohonné hmoty

Černý prach - lisovaný (hutnota min. $1,7 \text{ g/cm}^3$)

objeven cca 900 n.l., Čína

dnes pouze v RM pro zábavnou pyrotechniku

Homogenní TPH - na bázi nitrocelulózy + kapalné nitroestery (NG, DEGDN), katalyzátory hoření a další přísady

Heterogenní TPH - kaučuk + oxidovadlo (chloristan amonný)
+ palivo (práškový kov)

Hybridní - kaučukové palivo + kapalné oxidovadlo,
vosk + N_2O , kaučuk + LOX

Hnací hmoty - přehled

V ČR - výroba pouze **homogenní TPH** v Explosii (od poloviny 40tých let)
Heterogenní - výzkum v 60tých letech (VÚPCH).

Polyuretanový kaučuk + NH_4ClO_4 . Výroba nezavedena.

Výroba TPH A 85/16 – náhrada heterogenní TPH v 60tých letech.

Butadienový kaučuk + dusičnan amonný, stejná technologie jako v případě homogenních TPH (na stejných zařízeních).

Kapalné PH, resp. rakety s kapalinovým RM - pouze záměry, zahájení výzkumu ve VAAZ Brno (projekt KAPR), nedošlo však ani k testům.

Hybridní RM – výzkum a zkoušky ve VÚPCH v 70tých letech

(řešitel ing. Svatoš). V 90tých letech 2 disertační práce studentů UO Brno*) řešené z části v Explosii, úspěšné.

*) *Csaba Borosz, Hosam El-Sayed Mostafa*

Historie a osobnosti

Nejstarší použití raket

– souvisí s vynálezem černého prachu (Čína)

doložené zprávy kolem roku 900 n.l.

dále rozšíření Indie, Mongolsko a arabský svět

V Evropě - první doložené použití roku 1247 - bitva u Lehnice, nájezd Mongolů. Popsáno použití raket.

Ve středověku – od 15. stol použití ČP v hlavních zbraních

Rakety – v rakouské armádě*) od 1805, použity v bitvě u HK 1866

*) Ctirad Beneš, *Raketové zbraně rakouské armády, Muzeum východních Čech HK 1994*

Historie

Průkopníci

Mongolská puma s černým prachem použitá v bitvě proti japonským samurajům během invaze do Japonska, 1281 n.l.

Historie

Průkopníci

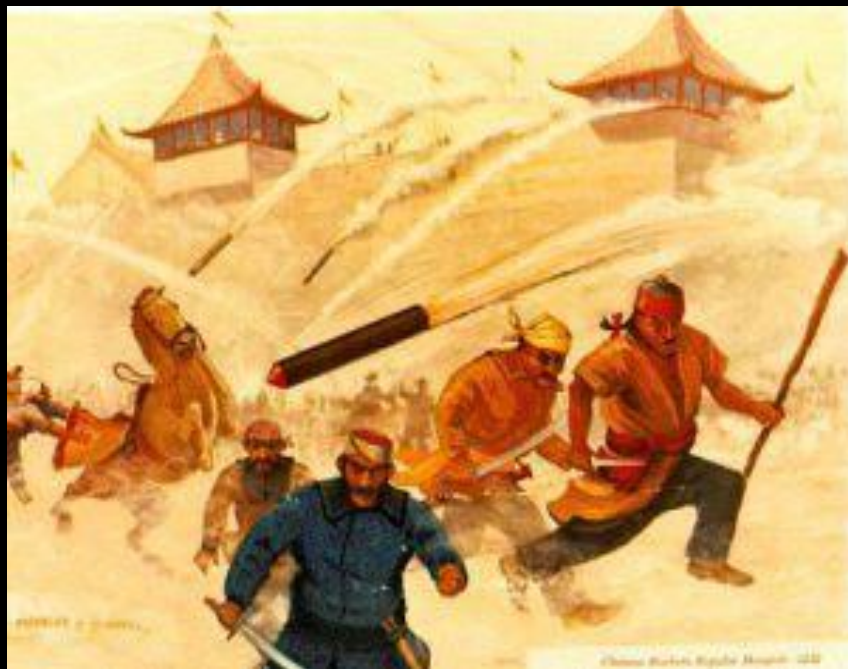

Burke-Fanning Torpedo

Válečné využití – šípy s RM,
„torpéda“, rakety s hlavicí

Historie

Průkopníci

Boj u Pekingu v roce 1232 – rakety slouží k obraně města.

Střet britských a indických vojsk v roce 1780 v bitvě u Gunturu.

Historie

Průkopníci

Mírové využití raket – první kosmonaut

Čínský mandarín **Wan Chu**.
Chtěl se vznést do vzduchu pomocí
kluzáku poháněného sedmačtyřiceti
raketami naplněnými černým prachem.
Při startu však došlo k výbuchu a
odvážný letec zahynul.

Wan Chu

Historie

Průkopníci

Ciolkovského rovnice - rovnice popisující rychlost rakety v beztížném prostoru. Později odvodil i rovnici pro pohyb v gravitačním poli.

$$\Delta v = v_e \ln \frac{m_0}{m_1}$$

Konstantin Eduardovič Ciolkovskij
1857 – 1935

Kniha „Výzkum světových prostorů reaktivními přístroji“

Historie

Průkopníci

Hermann Julius Oberth

(25. června 1894, Sibiu, Sedmihradsko,
Rakousko-Uhersko – 28. prosince 1989,
Norimberk, Západní Německo)

Německý fyzik a průkopník v oblasti raket.
Spolu s Ciolkovským a Goddardem je považován
za jednoho z nejvýznamnějších teoretiků
kosmických letů.

Spolupráce na raketovém programu Německa ve
30tých letech a během světové války. Přijal
německé občanství.

Historie

Průkopníci

Robert Hutchings Goddard
1882 - 1945

Americký vynálezce a teoretik raket. V roce 1925 zkonstruoval a úspěšně vypustil první kapalinovou raketu v USA.

Historie

Průkopníci

Werner von Braun

1912 -1977

Jako student se zajímal o raketovou techniku. Od 30tých let účast na raketovém programu Německa. Navrhl řadu kapalinových raket. Po roce 1945 se stal zakladatelem amerického raketového programu a výzkumu kosmu. Patrně nejznámější představitel kosmického programu a programu APOLO, včetně dosažení Měsíce.

Historie

Průkopníci

Ludvík Otčenášek (1872 - 1949).
Český průkopník raketové techniky.

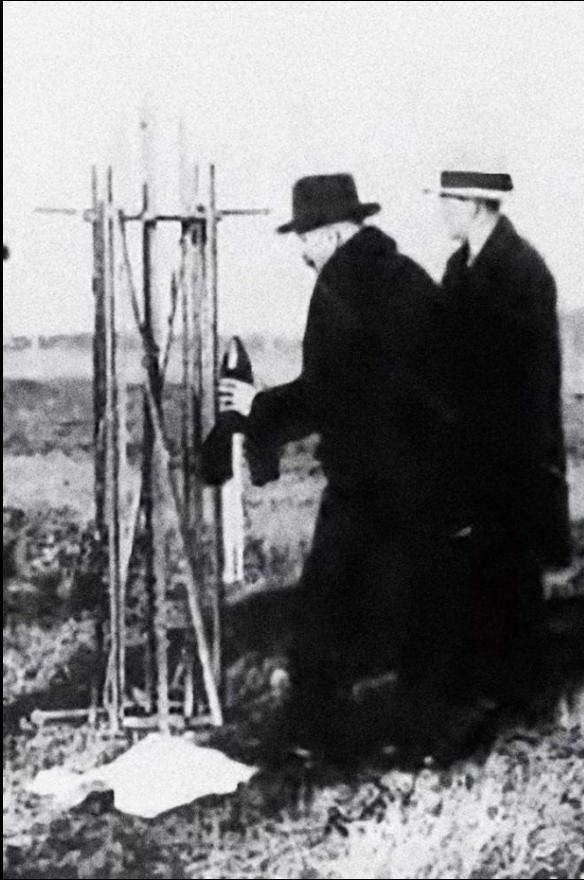
Konstrukce „vzdušného torpéda“, v roce 1915 předal výkresy předal Francouzům. Význam pro vítězství Dohody v I. svět. válce nepotvrzen. Rakety - pokusy v roce 1930 v Praze, dosažení výšky 1,5 km. Rakety s černým prachem. Údajná příprava cesty na Měsíc – na základě článků v novinách se hlásilo několik stovek zájemců (zpráva vyšla 31.12.) Autor řady konstrukčních návrhů strojů atd. (zaměstnán u firmy BAŤA)

Zapomenutý vynálezce.

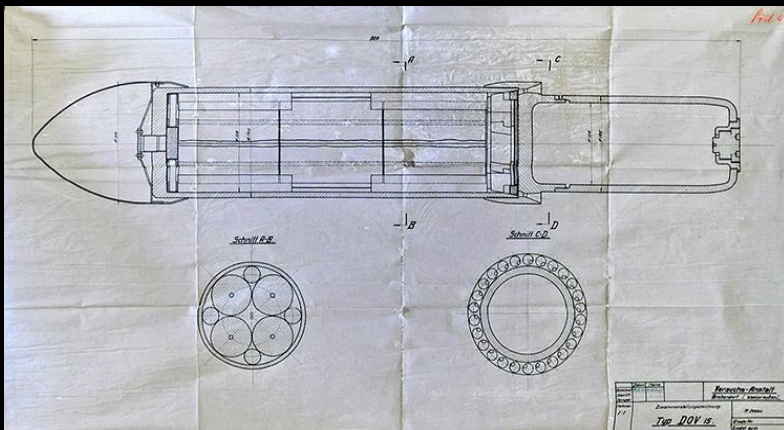
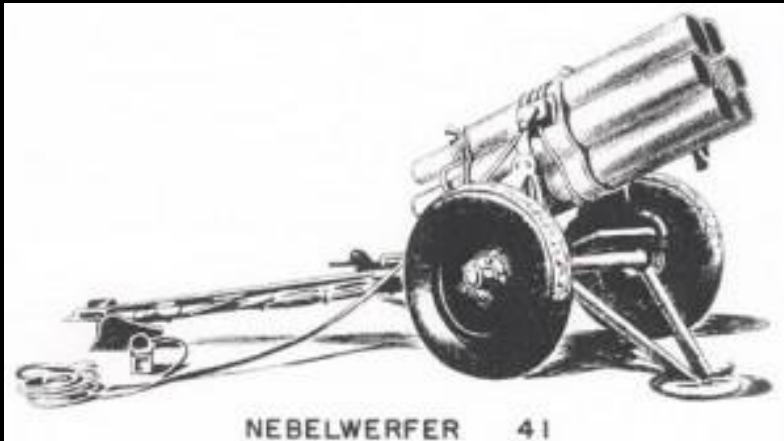
Historie

Průkopníci

Ludvík Otčenášek - rakety a raketový člun

Vývoje raket na území ČR v době II. Světové války

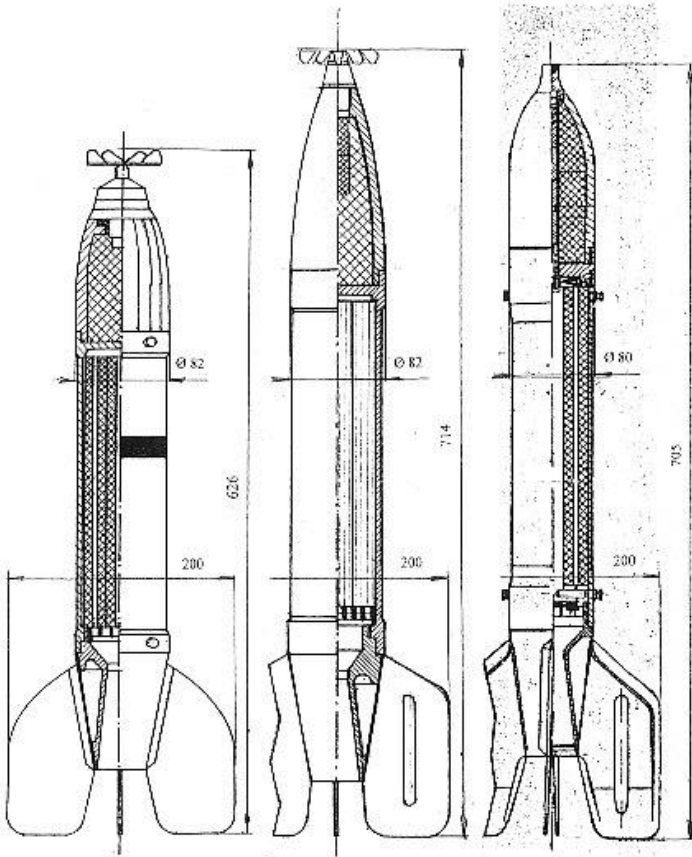
Celá řada projektů raket, které řešily **ŠKODA Plzeň a Zbrojovka Brno**.

Výroba zkoušení raket na území ČR
Výzkumné středisko v Příbrami.

Vývoj byl roztržštěný, hodně projektů
pouze zahájeno (rok 1944).

V Explosii - vývoj a výroba
homogenních TPH, byla zde zavedena
výroba diglykolových (DG) prachů.
Raketová masa RO (dle německé
Receptury), byla určena pro laboraci
rakety ráže 80 mm.

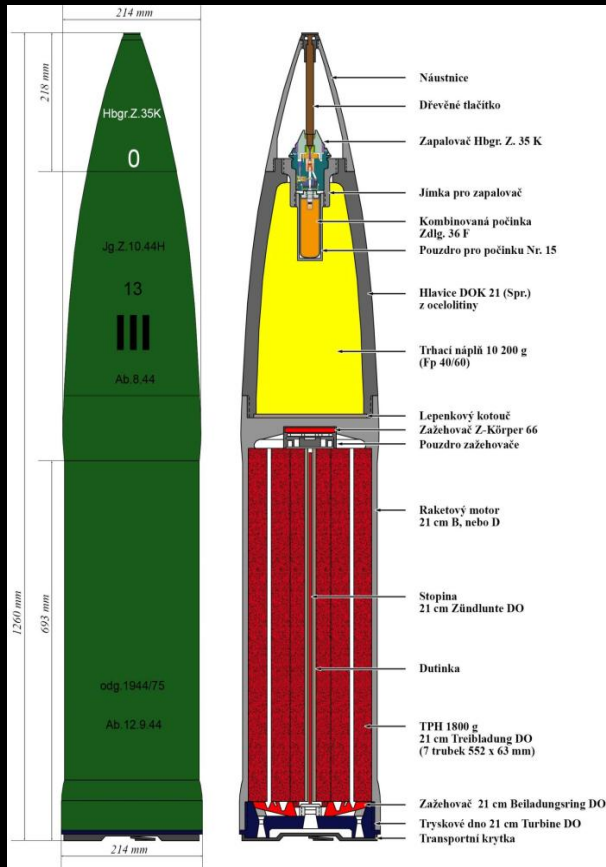
Vývoje raket na území ČR v době II. Světové války

Němci na území ČR vyráběli kopie ruské rakety M-8 pro jednotky Waffen-SS. Výroba Zbrojovka Brno (údajně 20 000 ks) Laborace TPH - náplně byly tedy pravděpodobně vyráběny v Explosii (byla součástí koncernu Zbrojovky Brno). Kromě toho probíhal vývoj technologie a vývoj konkrétních náplní pro vyvíjené rakety střediskem v Příbrami.

Pozn. Zmínka ing. Pantoflíček - zpráva pro MNO z 8/1945 o činnosti v Explosii během války.

Vývoje raket na území ČR v době II. Světové války

Jedna z německých dělostřeleckých raket,

Konstrukce má nejbližší k později vyvíjené raketě JRRO 130 mm pro raketomet vz. 51. (ŠKODA Plzeň).

Stabilizace rotací, skloněné trysky (14°), cca 18 000 otáček za min.

Vývoje raket na území ČR v době II. Světové války

Po skončení války - VTÚ studoval dokumentace a zanechanou munici.

Ve ŠKODĚ Plzeň – po válce probíhal vývoj raket ráže 130 mm a 210 mm. Rakety stabilizované rotací a šípová stabilizace u leteckých raket (LR 55, LR 130 a LR 210 mm).

V roce byl 1950 ukončen vývoj a zkoušky, v roce 1951 byl zaveden do výzbroje ČSLA raketomet vz. 51/58 a munice - raketa JRRO 130 mm.

Řešena byla i varianta JRRO 210 mm, ta však nebyla zavedena do výzbroje armády (zbraň a munice nabízeny do zahraničí).

Prachové náplně vyráběla Explosia - pravděpodobně na základě německé receptury (prachová masa s označením DG RM CI).

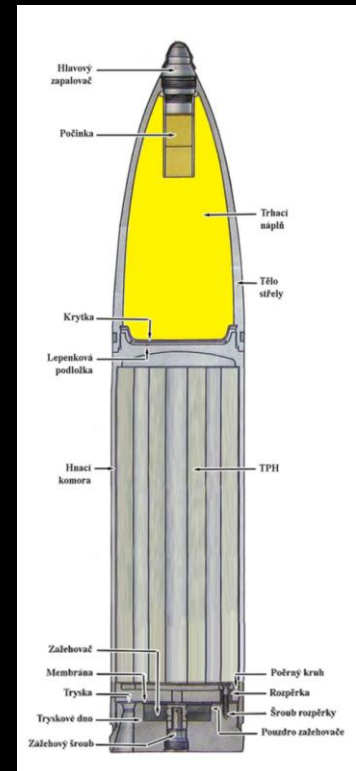
Raketa JRRO 130 mm

TPH – DG RM CI *)

nc (12,06 % N)	cca 57%
dietylenglykol dinitrát	36,50 %
Centralit I	2,50 %
hydrocelulosa	1,60 %
dusičnan draselný	0,80 %
síran draselný	0,20 %
čínský vosk	0,20 %
kysličník hořečnatý	0,55 %
výbuchové teplo	880 kcal/kg

*) Historicky první sériově zpracovávaná TPH v ČR.

Prakticky všechny objekty raketové techniky, jako JRRO 130 mm, JRRO 210 mm, LR 55, LR 130, LR 210 a další), řešené v 50tých letech byly s HN tohoto typu. Vyráběna do roku 1978.

Letecké rakety LR 55 a LR 130 mm

Řada leteckých raket LR 55 mm, LR 130 mm a LR 210 mm.

Pro všechny byla používána TPH DG RM CI.

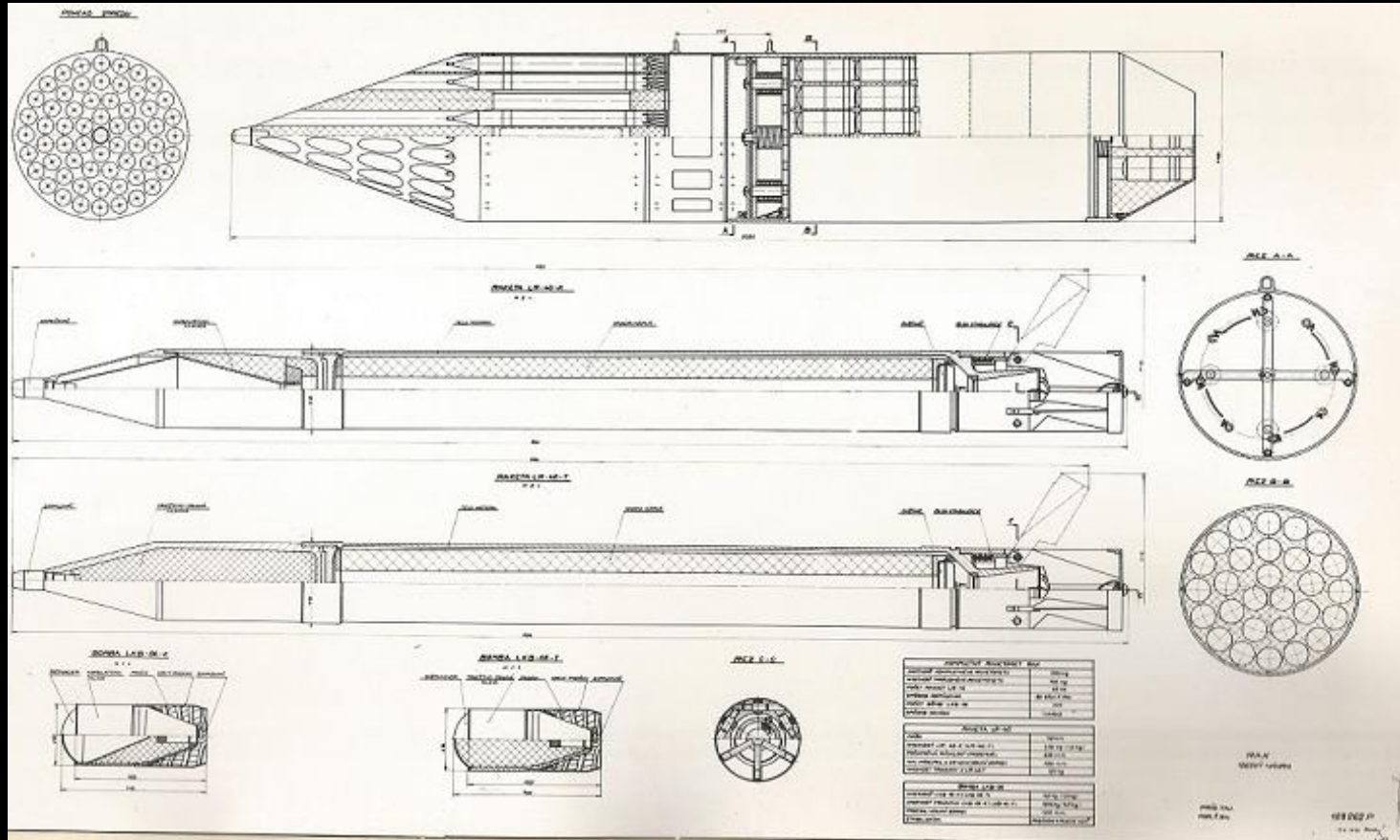
Vyvíjeny koncem 40tých a na začátku 50tých let.

	Rozměry vyráběné TPH	Hmotnost celé náplně RM
LR 55	D=44 mm d=14 mm l=440 mm	0,91 kg
LR 130	D=49 mm d=10 mm l=443 mm	9,9 kg

Rakety LR 210 mm ani JRRO 210 mm - nebyly však zavedeny do výzbroje.

Letecké rakety LR 55 a LR 130 mm

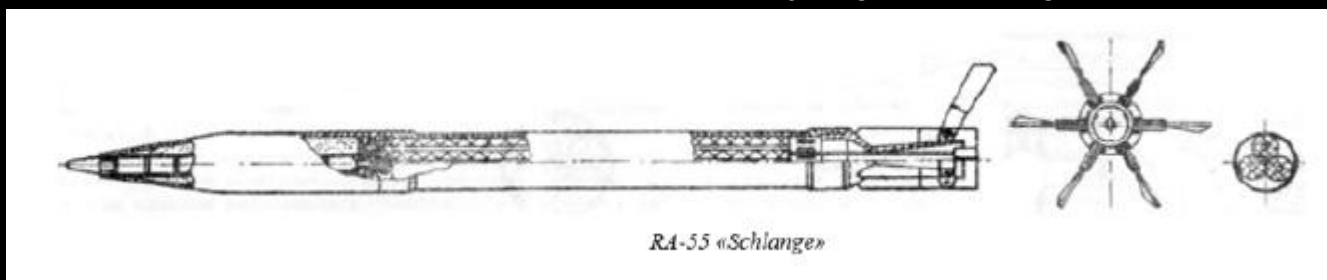
LR 55 mm

Letecké rakety LR 55 a LR 130 mm

LR 55 mm

Německá letecká raketa SCHLANGE ráže 55 mm (vývoj ve Zbrojovce Brno) a raketa LR 55.

Letecké rakety LR 55 a LR 130 mm

LR 130 mm

Rakety

PTŘS VOLANT (1959 – 1962)

Protitanková řízená střela. Konstrukce a koncepce střely odpovídala sovětské PTŘS ŠMEL, které byla v AČR uvažována jako moderní protitankový prostředek. Ve VÚPCH byla řešena čelně hořící izolovaná TPH a prachový generátor plynů pro ovládání kormidel.

Prachová náplň z TPH o složení:

nitrocelulosa	61,0 %
DEGDN	33,6 %
Centralit I	2,2 %
Dibutylftalát	0,8 %
Uhlíčitan hořečnatý	2,5 %
Vláha	1,0 % max

Izolace povrchu náplně - různé typy celulosových materiálů, jako triacetát celulosy, etylcelulosa a další.

Vývoj zastaven v roce 1961.

Zavedena licenční výroba PTŘS MALJUTKA

Raketa VOLANT ve sbírkách VHD

Rakety PTRS VOLANT

Řešitel hnacích náplní (HN) projektu VOLANT:
Ing. Miloš Gregorek
PTRS – VOLANT a MALJUTKA

Raketa R-3 (K-13) (Projekt B-4130)

Projekt letecké rakety R-3 (K-13)

Vývoj v letech 1962 – 1968.

Velký význam z hlediska rozvoje oboru.

Licence SSSR.

TPH tvaru s kanálem tvaru hvězdy, izolovaná.

Řešena technologie výroby, izolace povrchu
náplně (etylcelulóza, akrylové pryskyřice), vnitřní
balistika, defektoskopie a zkoušení.

Typ TPH – označené TPH B1K.

Řešitel hnací náplně ing. Karel Holub

Raketa R-3 (K-13) – Projekt B-4130

Složení TPH B1K

nitrocelulosa	58,6 %
DEGDN	34,7 %
Centralit I	2,3 %
Hydrocelulóza	0,5 %
MgO	0,2 %
Čínský vosk	0,3 %
Síran draselný	0,3 %
Dusičnan draselný	0,6 %
Acetobutyrát celulosy	0,9 %
Vláhá	1,0 % max

Tvar kanálu náplně TPH pro raketu K 13

Izolace povrchu nanesením vrstvy plastifikované etylcelulosy (zkoušena řada dalších materiálů).

Projekt neúspěšný, náplně z řady důvodů nevyhověly při zkouškách, sériová výroba nezavedena. Vývoj ukončen v roce 1967 (v roce 1968 dokončeny zkoušky OS).

Raketa R-3 (K-13) – Projekt B-4130

RAKETY

SRP 1 - MARIE

Vývoj heterogenní TPH (vývoj VÚPCH)

Vývoj v 60tých letech – označení TPH A 16/85

Složení:

kaučuková směs	cca 15 %
dusičnan amonný	cca 85 %

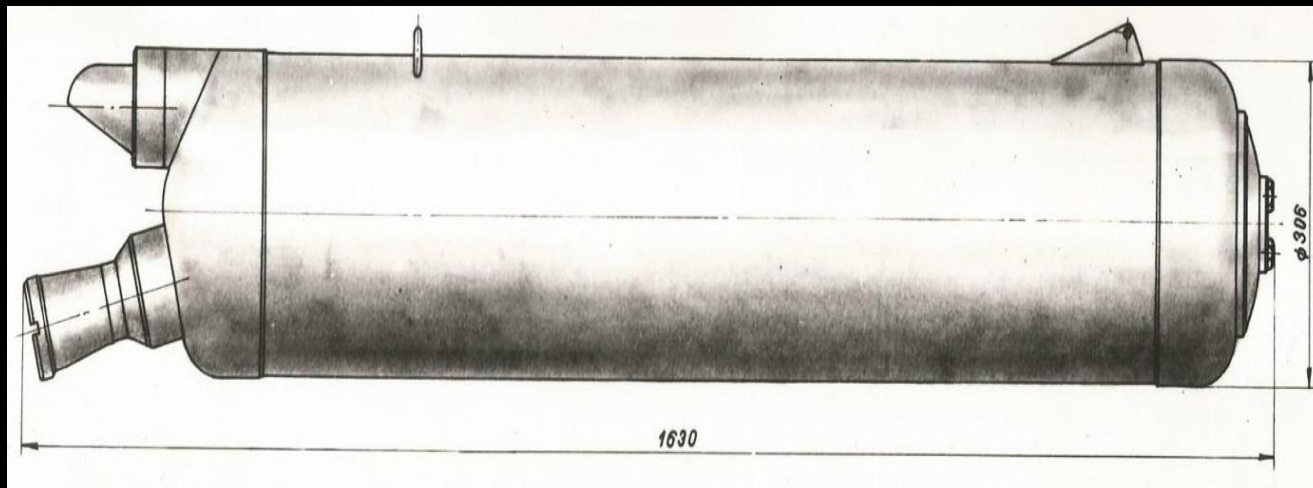
Zpracování na běžném zařízení pro výrobu homogenních TPH. Použita pro startovací RM proudových letadel MIG 15 - SRP 1 (MARIE) a byla navrhována pro další vývojové typy raket.

Hlavním řešitelem TPH: ing. Oldřich Macháček, CSc.

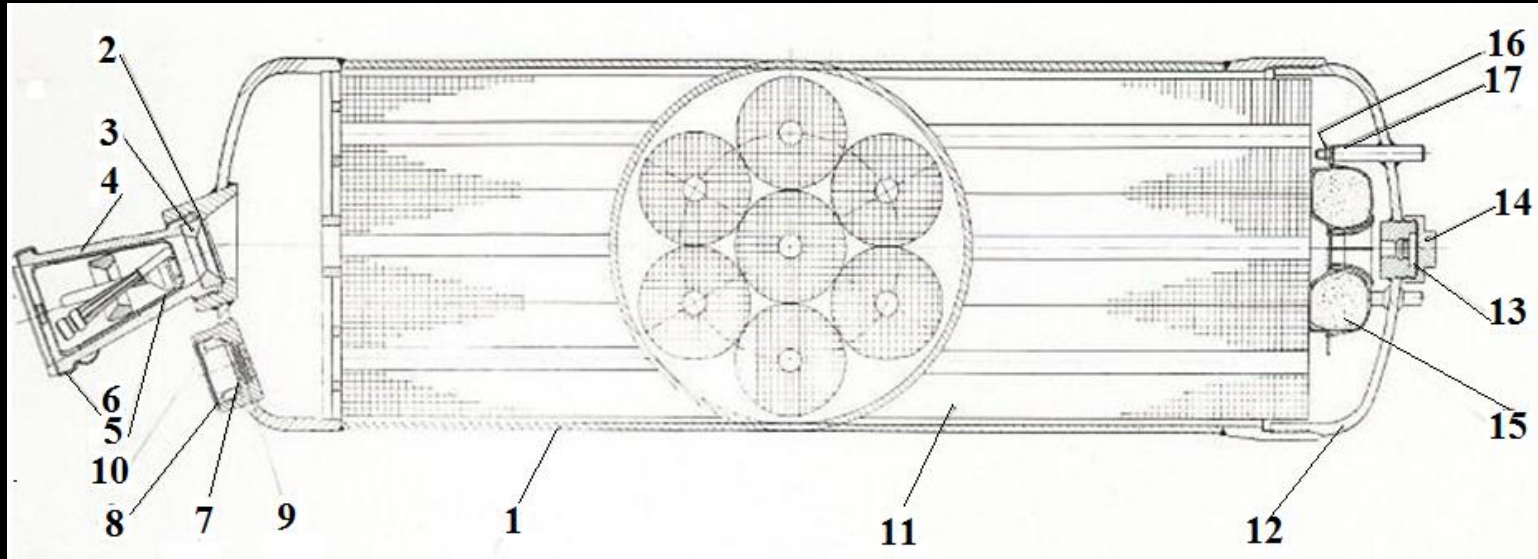

RAKETY SRP 1 - MARIE

Startovací RM pro proudová letadla - zkrácení rozjezdové dráhy letounu.
Hnací náplň TPH A 6/85. Rozměry náplně
 $D = 95 \text{ mm}$, $d = 13 \text{ mm}$, $l = 820 \text{ mm}$, v RM bylo laborováno 7 trubic,
hmotnost náplně 57,75 kg.
Celkem vyrobeno cca 350 t této TPH v letech 1959 -1964.

RAKETY SRP 1 - MARIE

- 1 – spaľovacia komora, 2 – membrána, 3 – vložka (normálna teplota),
4 – telo trysky, 5 – puzdro kábla, 6 – spona,
7 – membrána ventilu, 8 – skrutka, 9 – izolačná vložka,
10 – krytka, 11 – hnacia náplň, 12 – dno, 13 – tesniaci krúžok, 14 – krytka,
15 – zažiháč THH, 16 – matica M6, 17 – podložka 6,4

RAKETY

SRP 1 - MARIE

Koncem 60tých let byl plánován vývoj rakety SRP 2 s vyšším výkonem.

Navržena TPH A 16/85 s upraveným složením:

Pojivo A 16	15 %
Dusičnan amonný	79 %
Dvojchroman draselný	1 %
Práškový hliník	5 %

Startové motory byly určeny pro proudové letouny MIG 19 (MARIE II). Navrženy rovněž startové motory pro start letounu z rampy (KATAPULT).

Parametry TPH – rychlost hoření 2,6 mm/s při tlaku 80 barů (MARIE II) a 3,5 mm při vyšším tlaku (KATAPULT).

	MARIE II	KATAPULT
Celková hmotnost náplně TPH	129,5 kg	550 kg

RAKETY SRP 1 - MARIE

Start MIGu 15 s pomocnými startovacími motory MARIE I.

RAKETY BARNABÁŠ

Projekt dělostřelecké rakety s dostřelem 50 km - BARNABÁŠ

Studie a rozbor vnitřní balistiky, navrženo řešení s TPH A 16/85.

Dle ústní informace proběhly i technologické zkoušky a balistické ověření menší verze rakety (BARNABÁŠEK) na zkušebně Konštrukty Trenčín (Lieskovec).

Řešitelem projektu byla KONŠTRUKTA Trenčín.

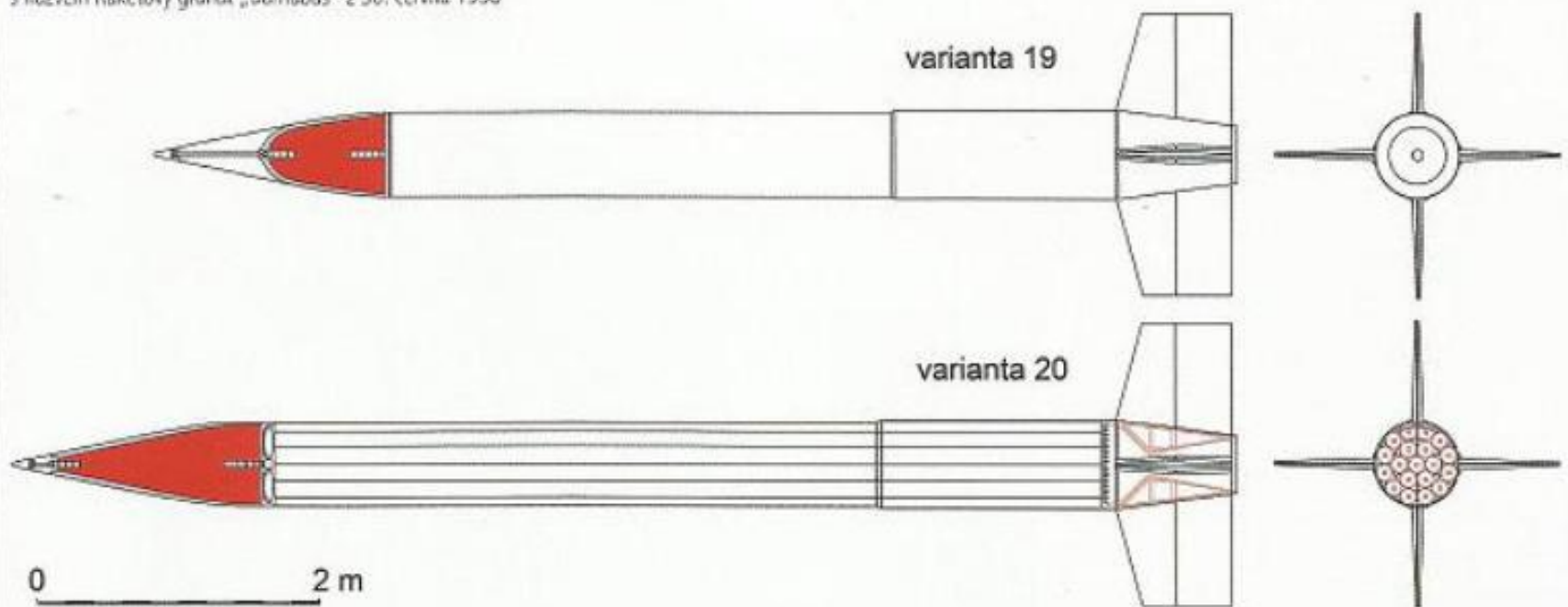
Byla rozpracována řada konstrukčních variant rakety a navržena i varianta s kapalinovým RM (projekt KAPR). Řešitelem měla být VA Brno.

Byly realizovány pouze přípravné konstrukční práce na řešení RM na KPH (furfurylalkohol – kyselina dusičná).

RAKETY

BARNABÁŠ

|| Výkres Mlu 523 P národního podniku Konštrukt Trenčín
s názvem Raketový granát „Barnabáš“ z 30. června 1958

RAKETY

BARNABÁŠ versus LUNA M

Raketa LUNA M na vozidle.

RAKETY

BARNABÁŠ versus LUNA M

Start rakety LUNA M

RAKETY

URM 1 - SEDADLO

Začátek 60tých let – vývoj raketového motoru pro katapultování pilotní sedačky z letounu L 29 DELFÍN, vyvíjený v AERO Vodochody.

Řešena sedačka VS BRI. Hlavní konstruktér ing. Jiří Matějček z VZLÚ Letňany.

Řešitelem hnací náplně byl nejprve ing. Oldřich Macháček, CSc. (po roce 1972 byl řešitelem ing. Vladimír Syrový).

Hnací náplň byla navržena z TPH DG RM CI.

Rozměry náplně $D = 25 \text{ mm}$, $d = 13,6 \text{ mm}$, $l = 123 \text{ mm}$.

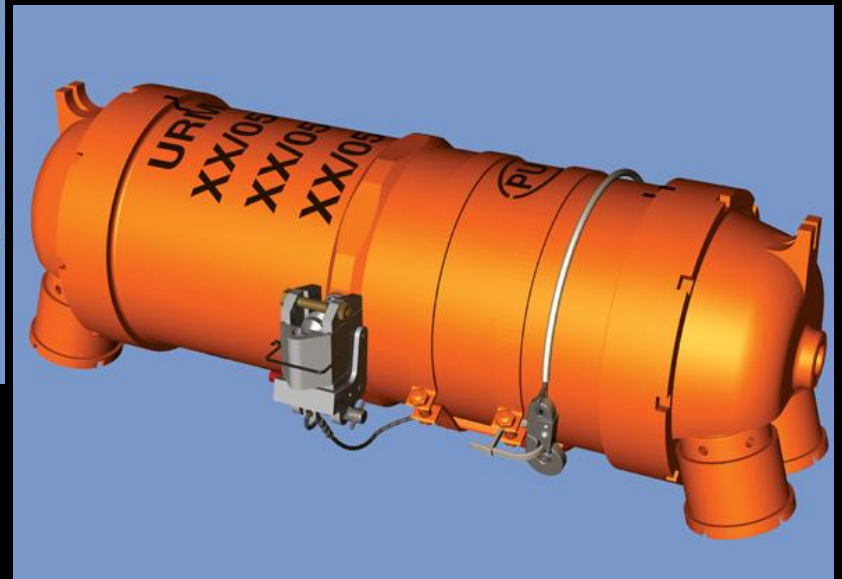
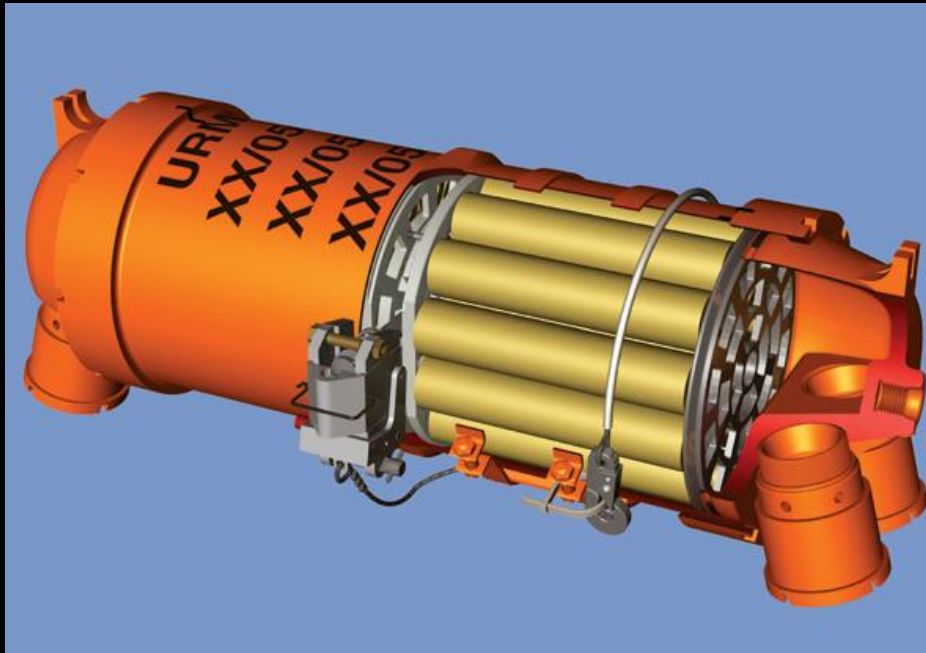
V RM je laborováno 2 x 19 trubic, celková hmotnost náplně TPH 2,5 kg.

V roce 1978 byla TPH DG RM CI nahrazena TPH G.

Dnes je v Explosii nejen výroba TPH, ale i kompletní laborace leteckých záchranných prostředků včetně motorů URM 1.

RAKETY URM 1 - SEDADLO

RAKETY URM 1 - SEDADLO

Vzácné fotografie ze zkoušek katapultáže - letoun L 29.

RAKETY URM 1 - SEDADLO

Modernizace pilotní sedačky a zkoušky v letounu L 159 a cvičná katapultáž
z letounu MIG 21.

RAKETY

ROP (Raketový Odhoz Překrytu)

Raketa ROP - odhoz překrytu pilotní kabiny letounu L 39 při katapultáži.
Konstrukce RM Konštrukta Trenčín (řešitel ing. Václav Novotný).

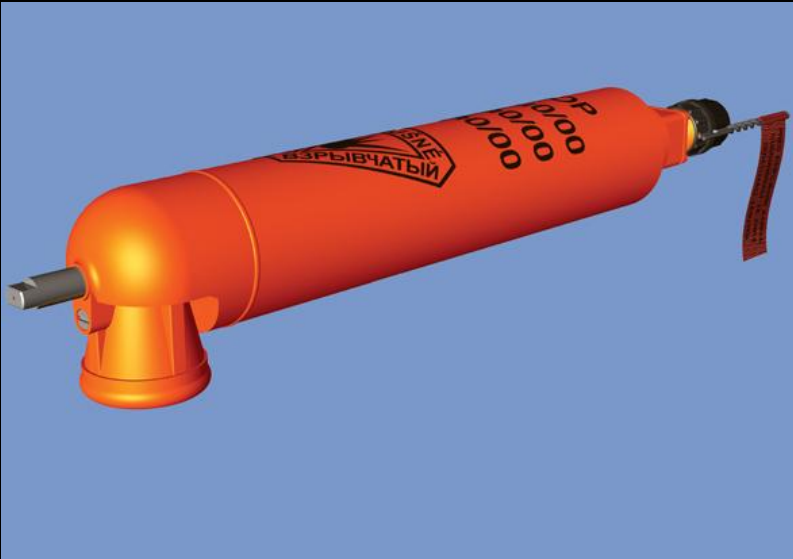
Vzhledem k požadavku velmi rychle hořící TPH byla ve VÚPCH vyvinuta rychle hořící varianta standardní TPH G (zvýšení rychlosti dosaženo přidáním 0,6 % speciálních sazí CARBOLAC 1.

Odhoz překrytu byl využit u některých typů L 39 ALBATROS.
Později bylo vyřešeno tzv. „tříštění překrytu“ při katapultáži pomocí speciální bleskovice.

RAKETY

ROP (Raketový Odhoz Překrytu)

RAKETY

SPONA (utahovač ramenních pásů sedadel pilota)

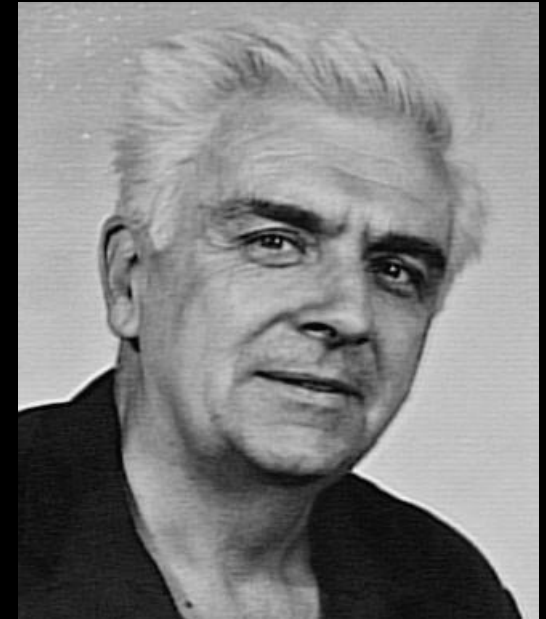

Malý RM - generátor plynů pro systém poutání pilota v pilotní sedačce při katapultáži.

Cílem je fixace paží, nohou a upoutání pilota v sedačce tak, aby nedošlo ke zranění o překryt a při katapultáži byla fixována optimální poloha těla z hlediska přetížení.

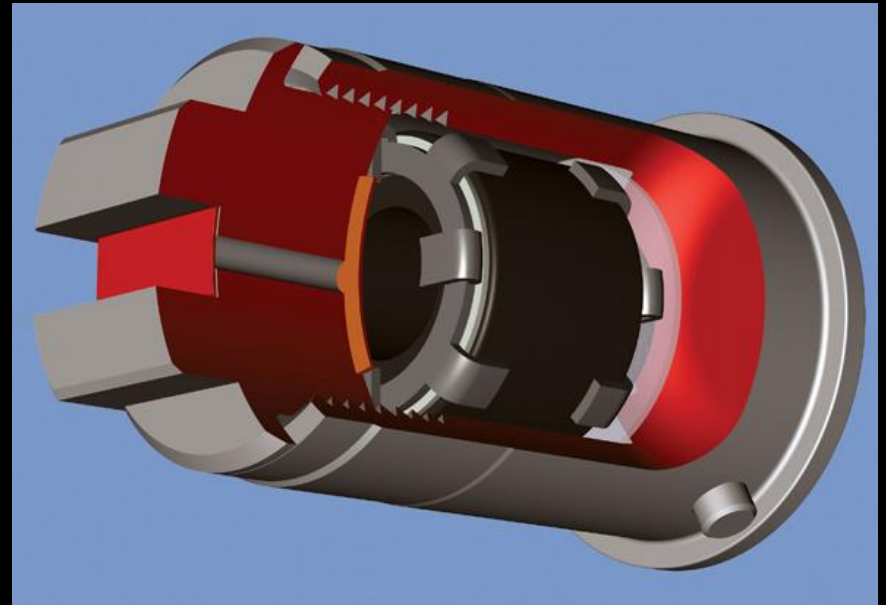
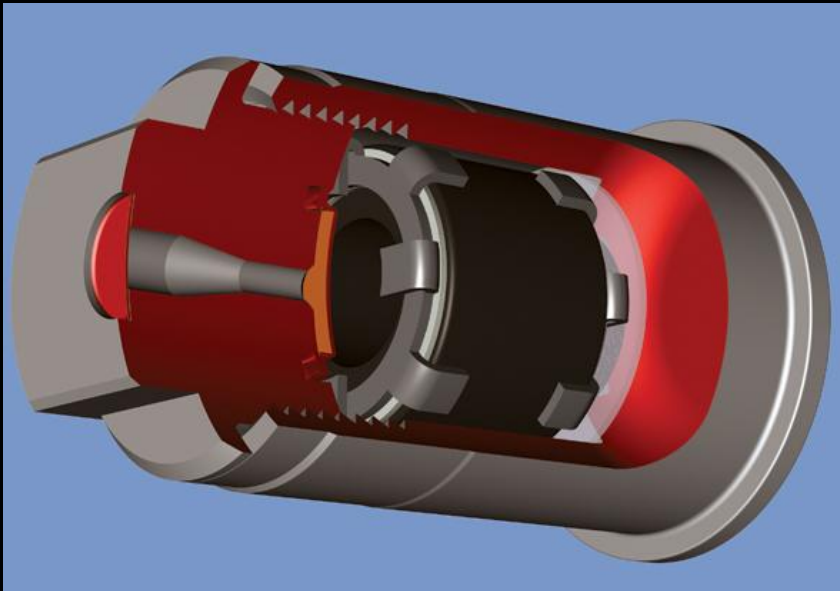
Konstrukce RM Konštrukta Trenčín.

Pozn. Velmi malý RM ale velmi složitá a dlouhá historie dosažení optimální funkce a splnění technických podmínek.

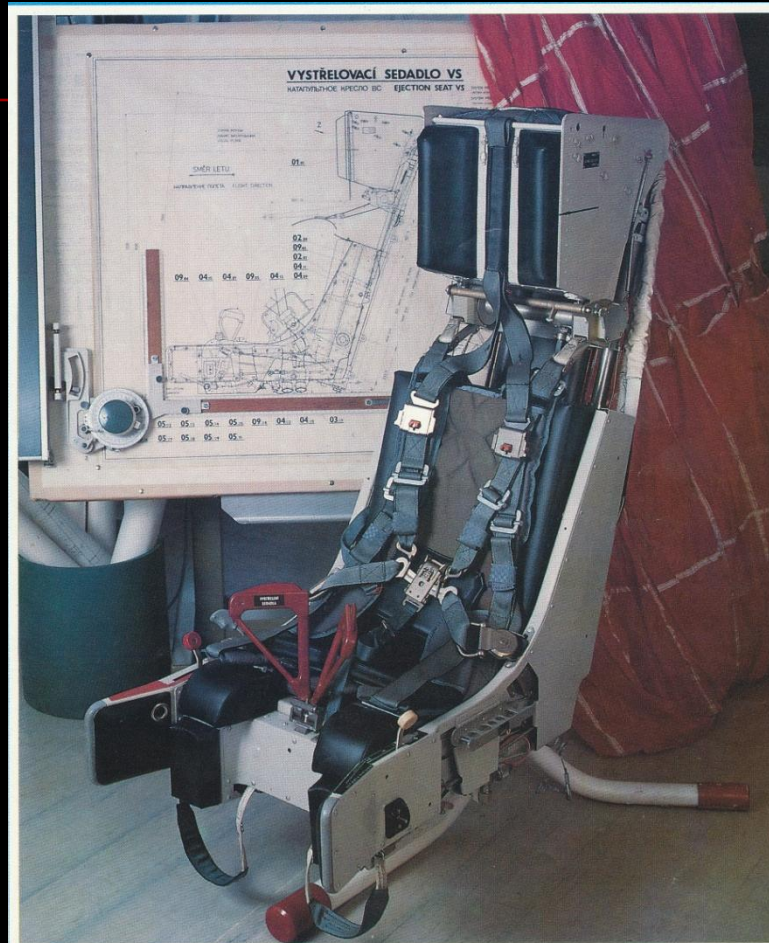
Řešitel HN : ing. Vladimír Syrový

RAKETY SPONA

RAKETY

Vystřelovací sedadlo pilota

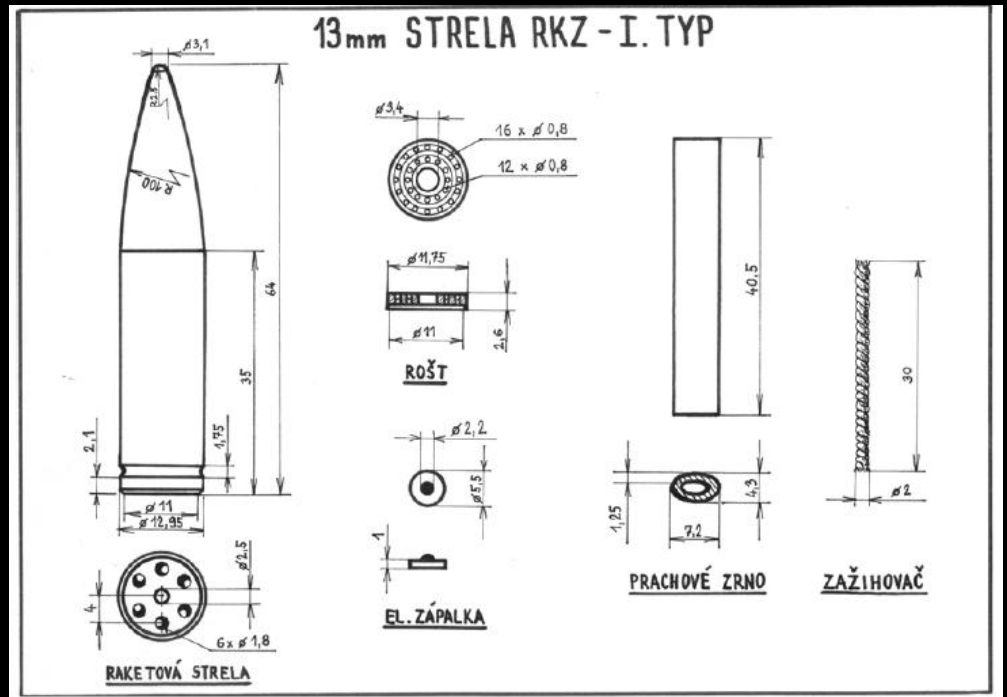

VS 2 EJECTION SEAT FOR JET TRAINERS

RAKETY

Malorážový raketový náboj

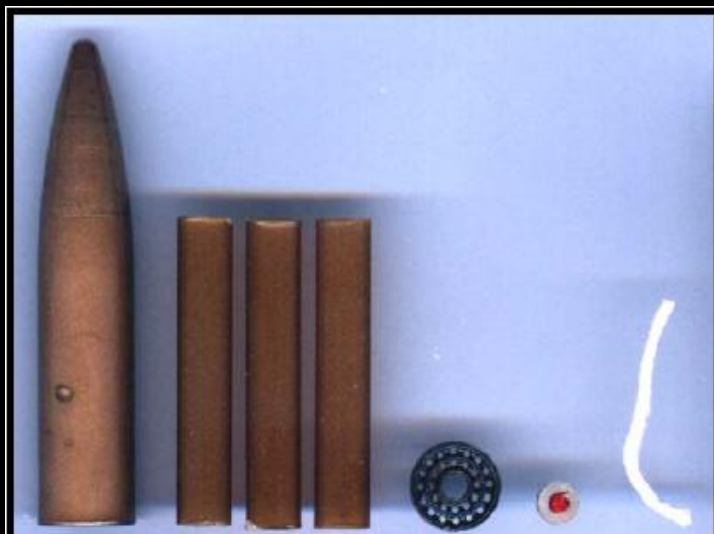
Nejmenší RM, v archivu Explosia se nezachovala žádná dokumentace, prachová náplň však byla pravděpodobně vyráběna ve VÚPCH v rámci spolupráce s vývojovým střediskem Zbrojovky Brno.

RAKETY

Malorážový raketový náboj

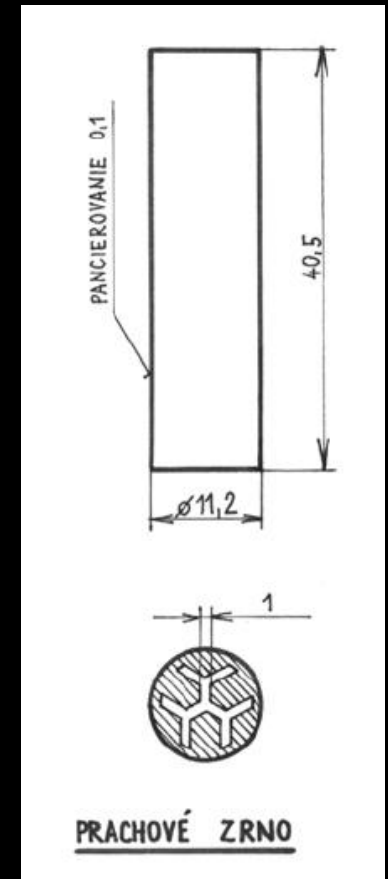
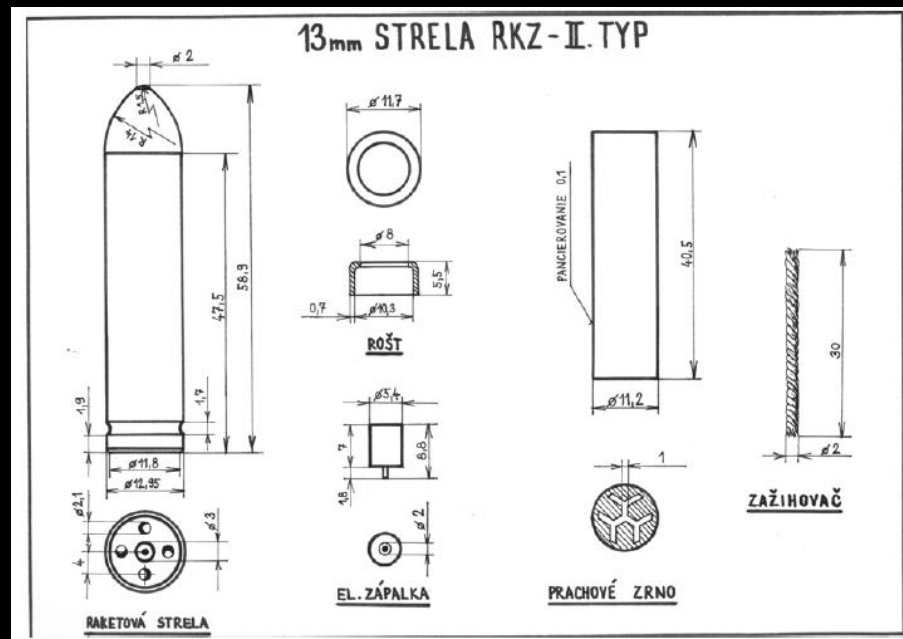
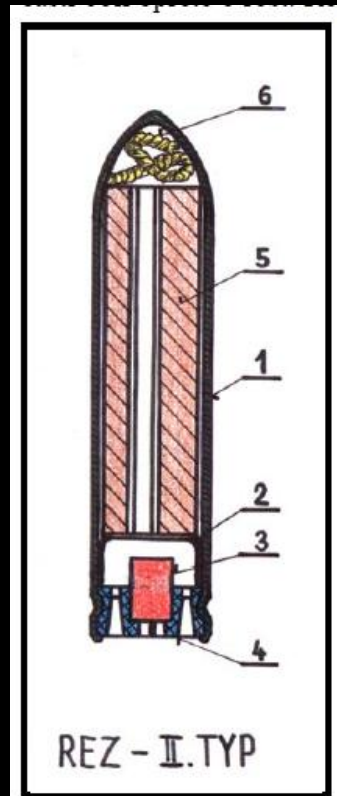
Princip náboje vycházel z nábojů vyvíjených v USA - „GYROJET“
Náboje byly zkoušeny v několika různých konstrukčních provedeních v ráži 13 mm. Nevýhodou těchto nábojů je větší rozptyl.
Ve Zbrojovce Brno – vývoj kulovnice RKZ a vývoj brokového náboje.
Nebylo však dokončeno a vývoj ukončen v roce 1970.

Konstruktér Ing. Luděk Podešva při vývoji kulovnice RKZ

RAKETY

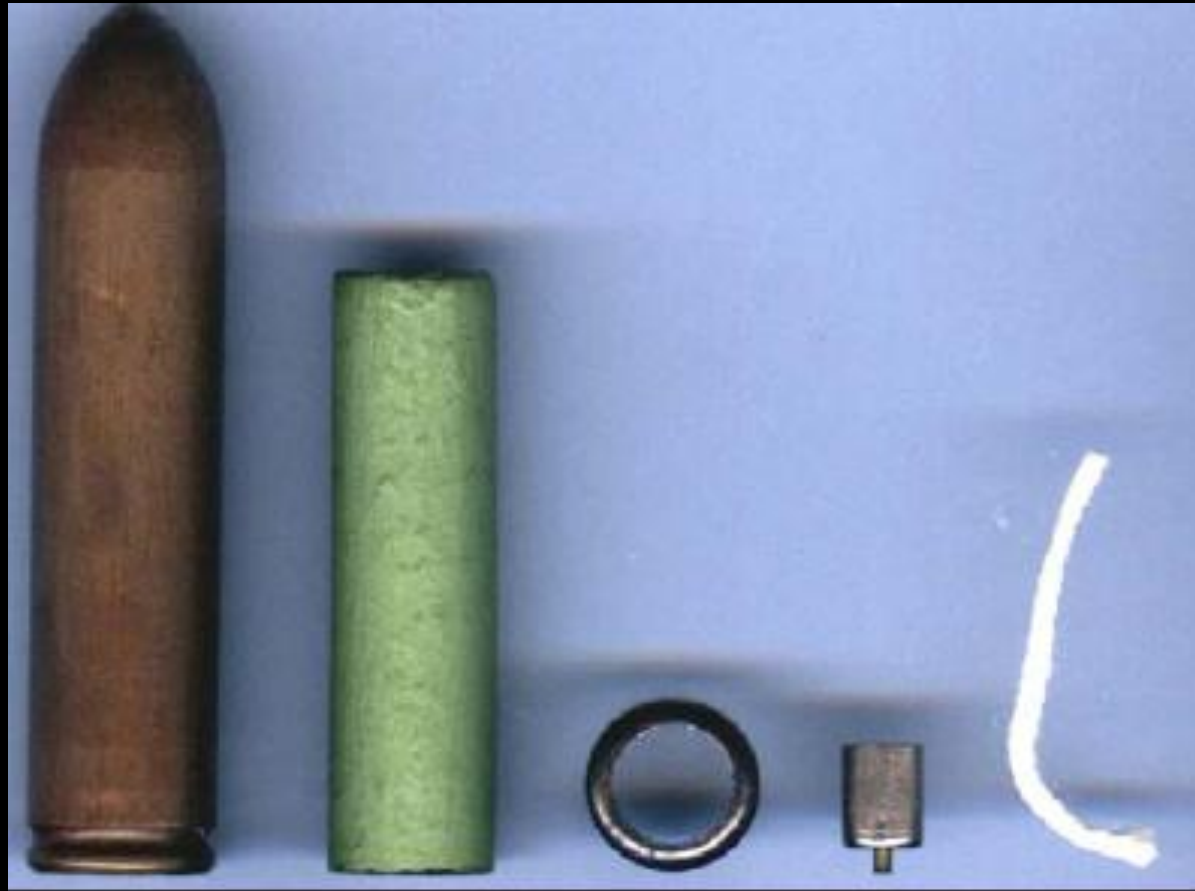
Malorážový raketový náboj

RAKETY

Malorážový raketový náboj

Raketa GRAD (JRO 122 mm)

Z hlediska historie patrně nejvýznamnější program výroby raketových TPH v Explosii.

Vývoj zahájen v roce 1966 na základě sovětské licence. Vývoj TPH však byl vždy vlastním vývojem vzhledem k nutnosti přizpůsobení surovin, technologie a balistiky licenčnímu originálu.

Rámcové složení TPH:

nitrocelulosa	cca 63 %
nitroglycerin	22 %
dinitrotoluen	8 %
Centralit I	3 %
uhličitan Ca	1,3 %
oxid olovnatý	0,9 %
vláha	max. 0,8 %

Řešitelem HN byl ing. Miloslav Voda, CSc.

Raketa GRAD

Sériová výroba náplní v Explosii od roku 1970 do roku 1990.

V průběhu let 1980 -1990 byla snaha modernizovat raketu a zvýšit dostřel. Původní verze má dostřel 20 km, cílem bylo dosažení dostřelu 25 – 30 km.

Projekty: **KOMORA** - lehčí komora z jiného typu oceli (Konštrukta Trenčín)

HORKA - změna uspořádání HN – vyšší hmotnost TPH
(Konštrukta Trenčín)

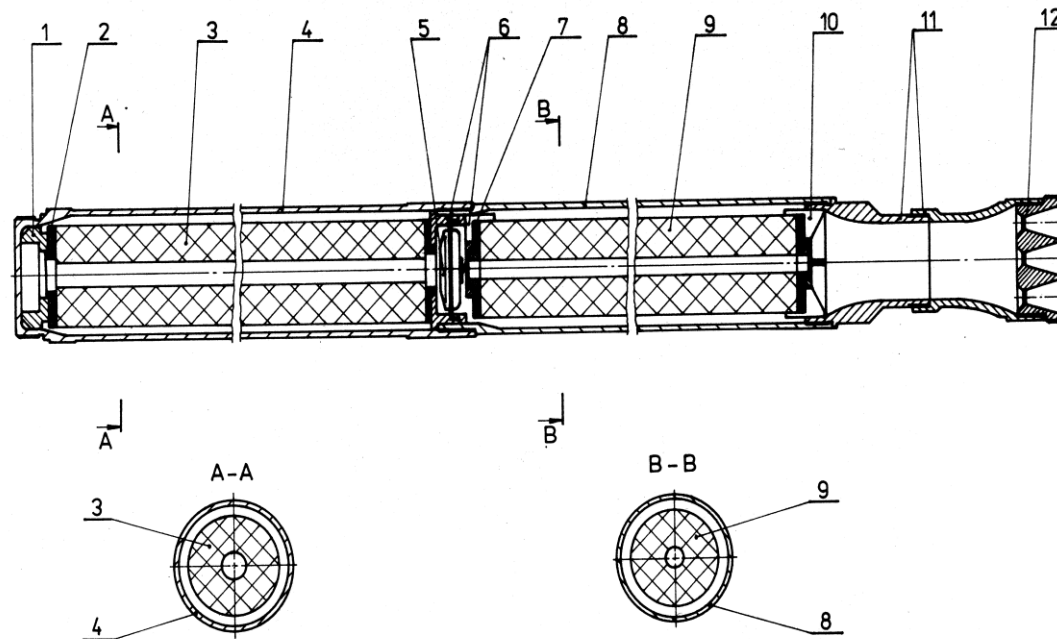
EXR 122 - změna laborace a nová TPH (VVÚ ZVS Brno,
ing. Jan Kusák, CSc.)

Dosažen dostřel 24 km, cena „Zlatý IDET“ 1993.

Var. VÚPCH - rekonstrukce komory a změna laborace TPH
provedeny základní zkoušky, ukončeno bez realizace
(ing. Jiří Tůma, DrSc.)

Modernizace RM objektu JROF 122 mm GRAD

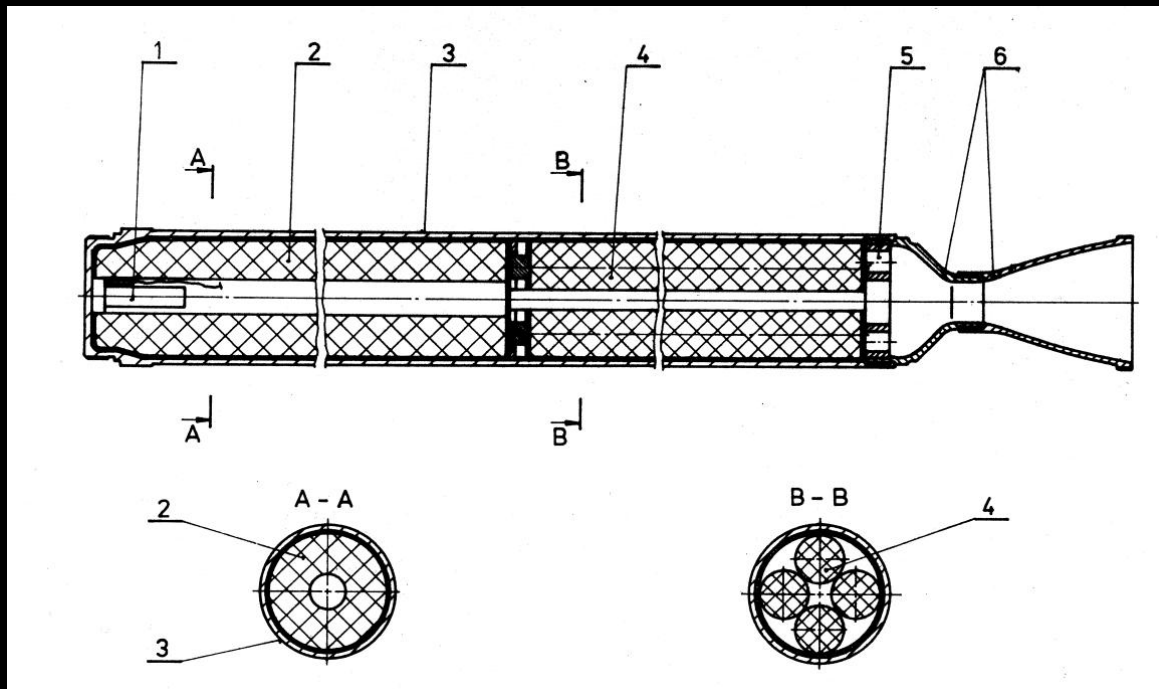
Původní verze RM – laborace 2 trubkové náplně TPH, tandemové uspořádání, cca 20 kg. Dostřel 20km.

Legenda: 1-přední rošt, 2-čelo přední náplně TPH, 3-přední náplň TPH, 4-přední díl komory RM, 5-zažehovač, 6-střední rošt, 8-zadní polovina komory RM, 9-zadní náplň TPH, 10-zadní rošt, 11-plynovod, 12- tryskové dno

Modernizace RM objektu JROF 122 mm GRAD

Jiné geometrické řešení TPH (TPH G, 24 kg) – vyšší plnění komory. Projekt HORKA.

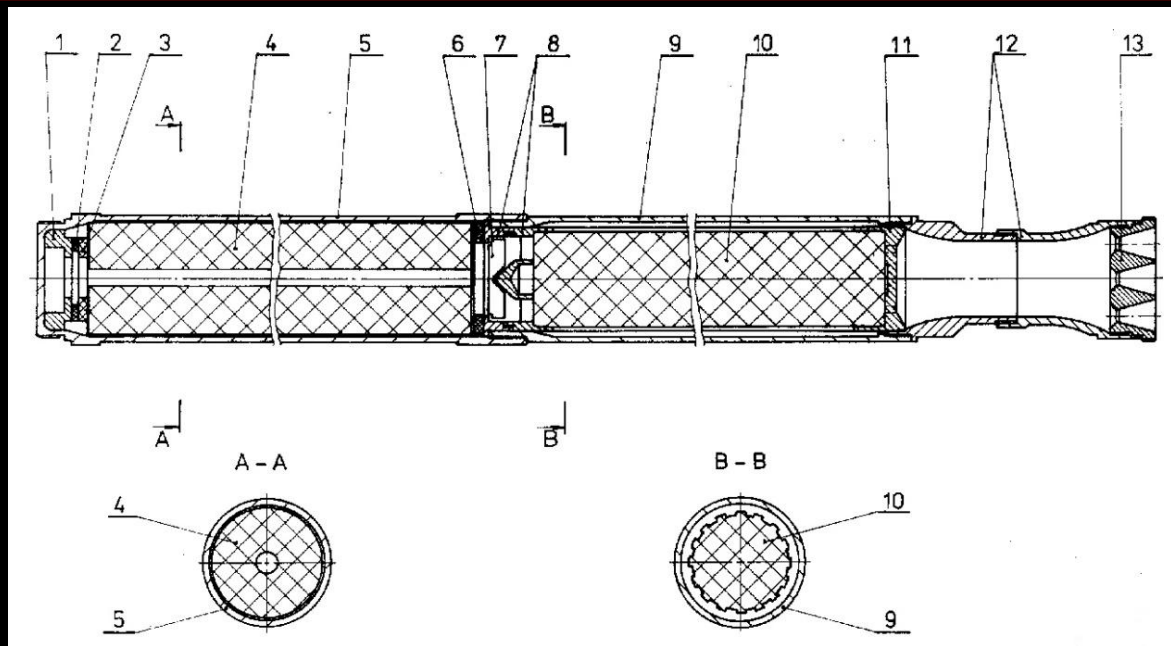

Legenda: 1-zažehovač, 2-izolovaná náplň TPH, izolace spojena s komorou, 3-komora RM, 4-náplně TPH ve tvaru tyče (4ks), 5-zadní rošt, 6-tryska.

Modernizace RM objektu JROF 122 mm GRAD

EXR 122 - navrženo řešení jiné geometrie TPH, tj. rychlehořící varianta TPH G (označení TPH ROP). Celková hmotnost 24,5 kg.

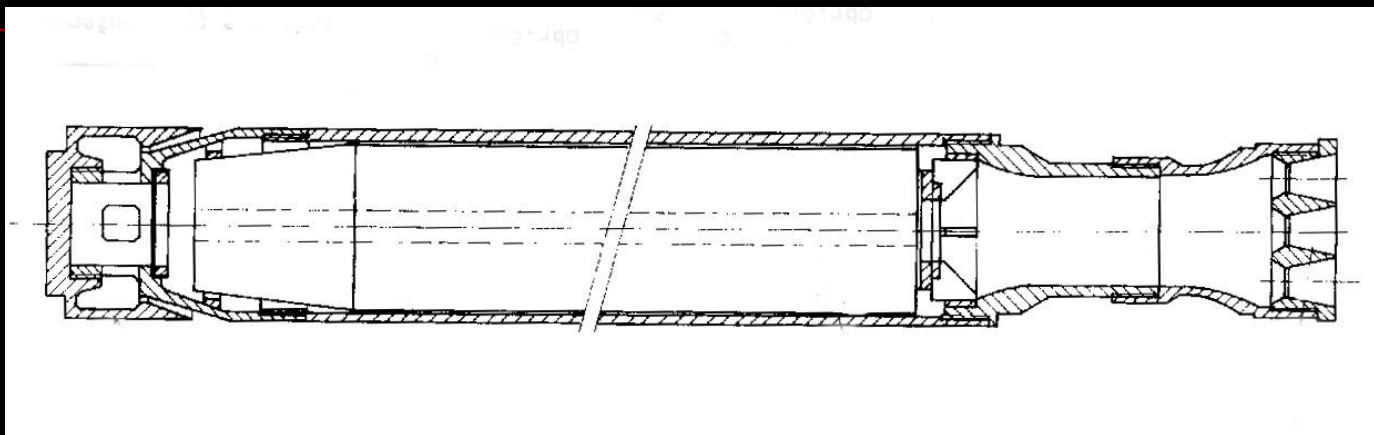
Uspořádání izolovaná trubka –náplň ve tvaru tyče. Dostřel vyšší o cca 13 %.

Legenda: 1-zadní rošt, 2-mezirošt pro vyrovnání tlaku mezi stěnou komory a povrchem izolované náplně, 3-pryžkové těsnění, 4-přední izolovaná náplň TPH, 5-přední část komory RM, 6-těsnicí kroužek středového roštu, 7,8-středový rošt s rozrážečem plynů, 9-zadní část komory RM, 10-zadní náplň TPH (drážkovaná tyč), 11-zadní rošt, 12-plynovod, 13-tryskové dno

Modernizace RM objektu JROF 122 mm GRAD

Jedna trubková náplň dlouhá 2 m, dvě trysky (hlavová a původní tryskové dno).
TPH G, hmotnost 25,5 kg.

Řešení kompletní komory RM a TPH – ve světě použití heterogenní TPH.
V průběhu let 1980 – 2010 existuje několik řešení, dostřel až 40 km.

FIROS 25 – Itálie (25 – 30 km)

CELERG – Francie (30 km)

ROKETSAN – Turecko (30 km)

FÉNIX – Polsko (30 km, RM firmy CELERG)

Došlo ke konstrukčním změnám jak komory, tak hlavice.

Raketa GRAD

Statická zkouška RM s variantou jednoho zrna TPH
a dvěma tryskami (Var. VÚPCH).
Raketomet vz. 77 a raketa JROF 122 mm

RAKETY GROM

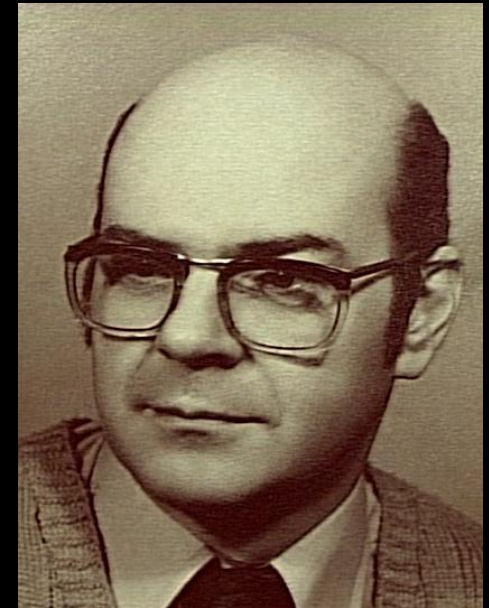

Vývoj **granát-rakety** pro kanon 2A28 ráže 73 mm (vozidlo BVP 1)

Vývoj podle sovětské licence v letech 1969 – 1970.
Nový typ hnací náplně, označení TPH NDSI 2k,

Rámcové složení TPH:

nitrocelolosa	cca 58 %
nitroglycerin	27,4 %
DINA	cca 10 %
Uhličitan Pb	0,5 %
Uhličitan Ca	2,0 %
Saze	0,6 %

Řešitel: ing. Bedřich Štefan

RAKETY GROM

RAKETY MALJUTKA

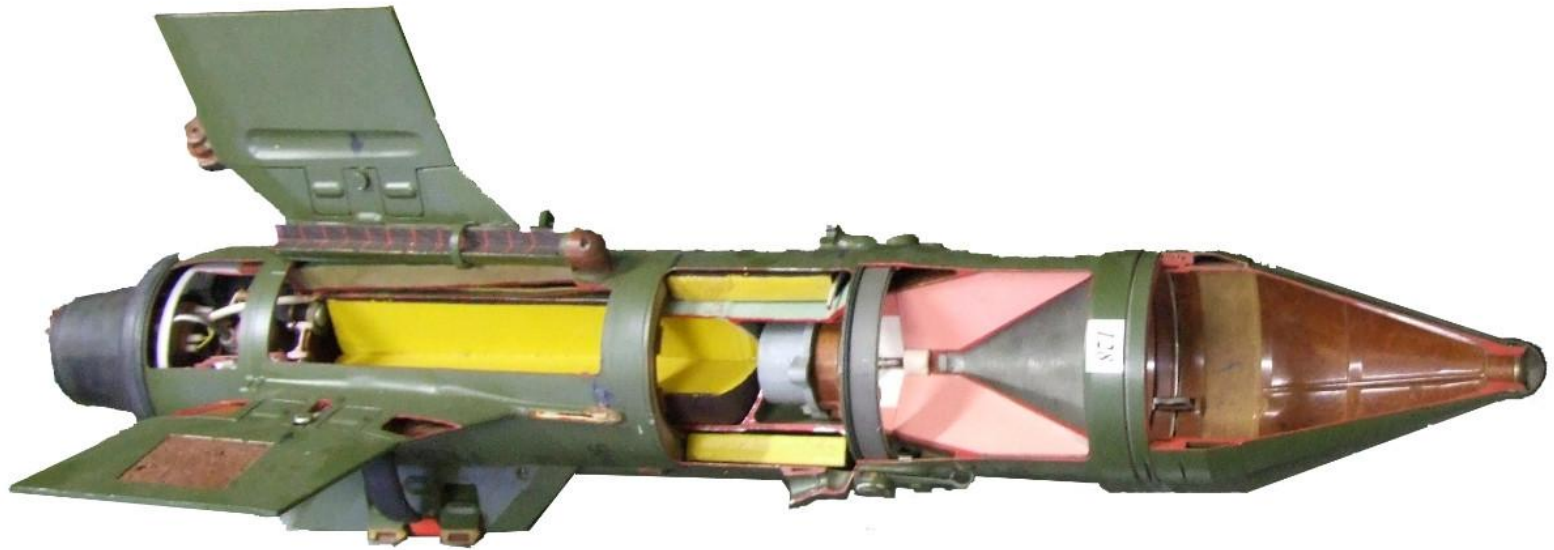

Vývoj protitankové řízené střely na základě sovětské licence.
Vývoj zahájen v roce 1965, ukončen v roce 1971, ověřovací série v roce 1975.
Byly vyvíjeny dvě nové TPH - pro startový a letový RM a technologie izolace pro TPH letového motoru.

Program ukončen OS, nevyhověly však letové zkoušky v zimních podmínkách,
Bylo tehdy rozhodnuto náplně TPH dovážet.

Řešitelem projektu HN byl ing. Miloslav Voda, CSc., technologie izolace
ing. Bedřich Štefan.

RAKETY MALJUTKA

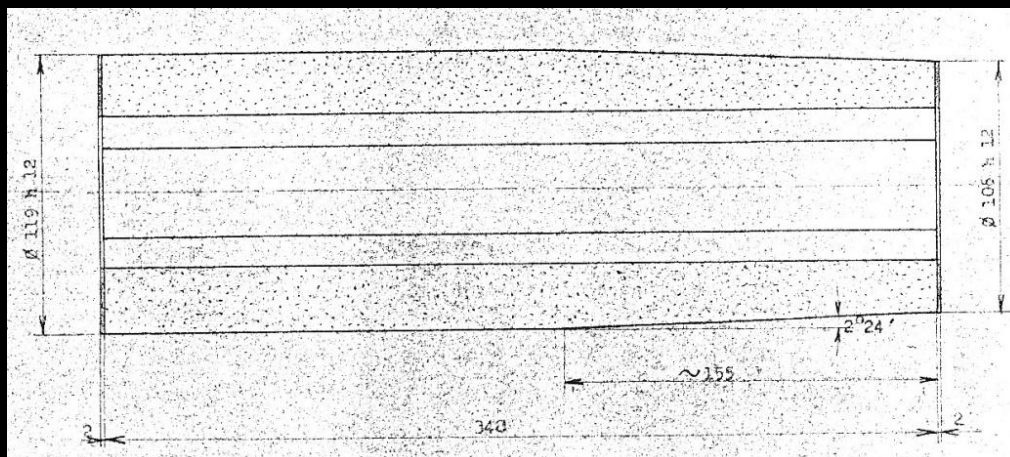

RAKETY

Granát raketa DAGRA (152 mm)

Aktivně reaktivní střela **DAGRA** ráže 152 mm (1978 – 1980)

Předchozí řešení granát rakety ráže 152 mm s názvem **DANA** bylo v roce 1966, řešitel ing. Karel Holub. Navržena TPH tvaru hvězdy. Byly provedeny i střelecké zkoušky. Úkol však byl zastaven.

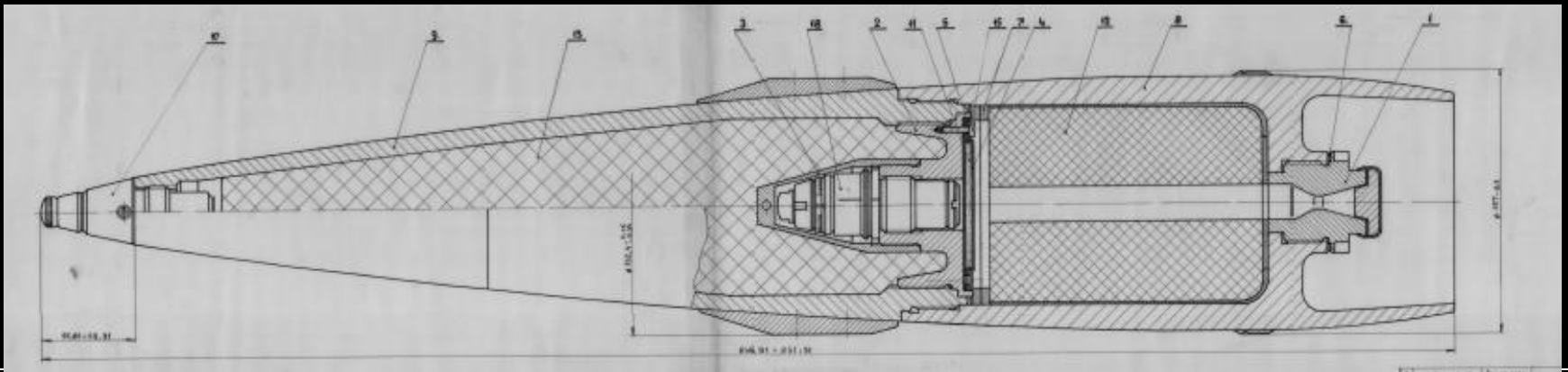
RAKETY

Granát raketa DAGRA (152 mm)

Řešena izolovaná TPH. Použita TPH G, vyvinuta izolace na bázi polyuretanového kaučuku a technologie izolace. Proběhly statické zkoušky a střelecké zkoušky na zkušebně Zahorie.

Projekt byl zastaven z důvodů vysokého rozptylu při střelbách a očekávaného zhoršení střepinového účinku.

Zvýšení dostřelu bylo dále řešeno pomocí generátoru plynů dnového výtoku „base bleed“,

RAKETY

Granát raketa DAGRA (152 mm)

Náplň TPH G - byly však zkoušeny i modifikované TPH s vyšší mechanickou odolností (přídavek 10 % DINA) a vyšší tepelnou odolností (náhrada chemického stabilizátoru).

V rámci studijní etapy vyrobeno cca 700 ks náplní.

RAKETY

Generátory plynů dnového výstřelu - BB

Pokračování projektů zaměřených na zvýšení dostřelu munice ráže 152 mm.

Studijní etapa zahájena v roce 1984 (VTÚVM Slavičín). Řešena problematika hoření homogenní TPH (TPH G) při nízkých tlacích, odolnost TPH při výstřelu, konstrukce generátoru a řada dalších technických problémů. Navržena konstrukce generátoru a úprava zavedené střely označené OFd DV.

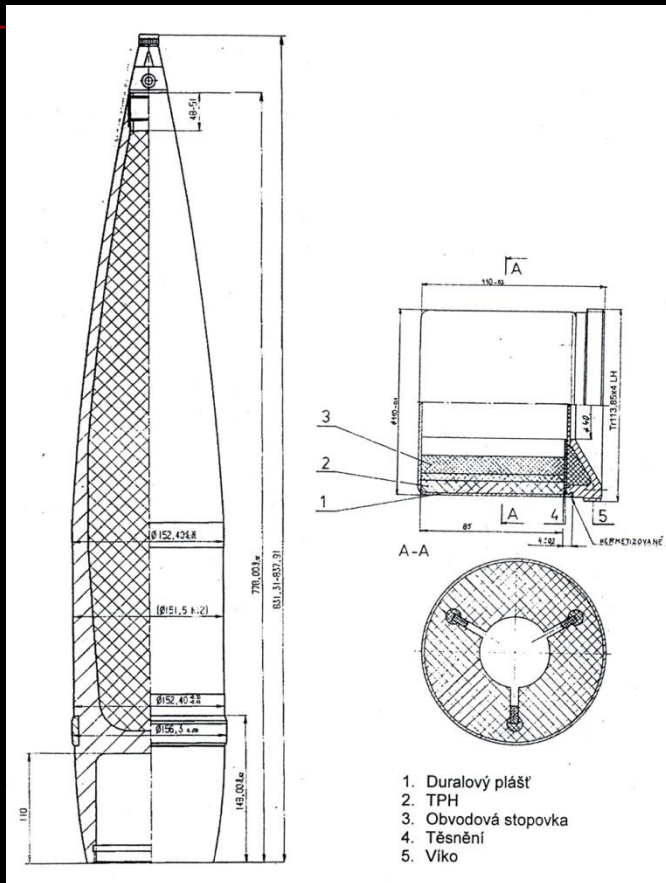
Ve VÚPCH vyřešena technologie výroby a izolace náplně TPH a průběžně vyráběny náplně pro střelecké zkoušky. Prokázána účinnost generátoru na úrovni cca 15 - 20 %, což znamenalo zvýšení dostřelu z 20 km na cca 24 km v případě použití střely s generátorem.

Na studijní etapu navázal vývoj nové zbraně a munice (ONDAVA) v letech 1988 - 1993 (Konštrukta Trenčín). Byly realizovány i zkoušky střel s generátorem BB pro ráži 122 mm (Polsko) a 130 mm (Pákistán).

RAKETY

Generátory plynů dnového výtoku - BB

Úprava střely ráže 152 mm pro vložení generátoru DV a ukázka generátoru a náplně TPH pro ráži 122 mm.

RAKETY

URM 2 - MARS

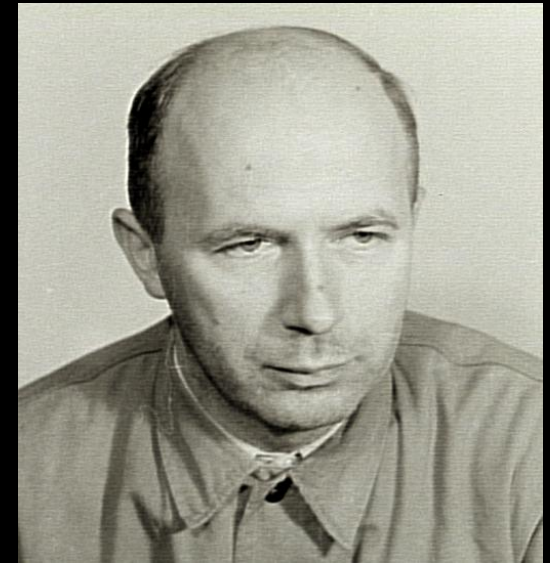

Raketový motor URM 2 byl určen jako urychlovací raketový motor protibetonové bomby ráže 250 kg. Byla použita TPH G, vícetrubicová laborace (36 trubek) a ve VÚPCH byla řešena zejména kontinuální technologie výroby (šnekování).
Konstrukční řešení RM a celého objektu: Konštrukta Trenčín.

Řešení bylo úspěšné, sériová výroba v do roku 1990.

Série náplní byla vyrobena ještě po roce 2000 pro zkoušky konstrukce raketometu MODAN.

Řešitelem TPH byl ing. Josef Krňanský.

RAKETY

URM 2 - MARS

Fotografie ze zkoušek – urychlení protibetonové pumy MARS.

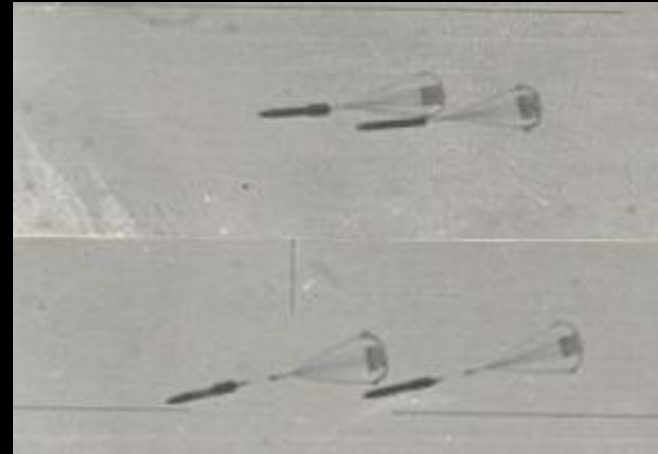

RAKETY

URM 2 - MARS

Ukázka odhozu z letounu a zážeh RM.

RAKETY

FOBOS

Vývoj hnacích náplní pro raketový motor objektu FOBOS - proti betonová bomba určená pro ničení betonových ploch (letišť).

Vývoj v letech 1988 – 1993, řešitelem byla KONŠTRUKTA Trenčín. Ve VÚPCH vývoj TPH (víceřubcová laborace TPH ROP). Ukončeno vojenskými zkouškami, sériová výroba nerealizována.

RAKETY

FOBOS

Rakety FOBOS na závěsníku letounu.

RAKETY FLG 5000

Osvětlovací raketa **FLG 5000**.

V 70tých letech byly pokusy o řešení osvětlovacích raket u nás. Projekty byly řešeny s TPH vyráběnými ve VÚPCH. Technologie a statické balistické zkoušky. Projekty **POP** (Perspektivní Osvětlovací Prostředek), **OTENO** a další. Probíhala sériová výroba hnacích náplní pro licenční osvětlovací rakety **ROS 40** a **ROS 50** (výroba ZEVETA Bojkovice).

Tyto projekty byly ukončeny po rozhodnutí zavést do výzbroje osvětlovací raketu vyráběnou v NDR, náplně TPH dodávala Explosia. Výroba kontinuální technologií. Vzhledem k tomu, že byla používána TPH G, bylo nutné upravit složení - PbO byl nahrazen suříkem (Pb_3O_4). Existuje několik různých typů této rakety.

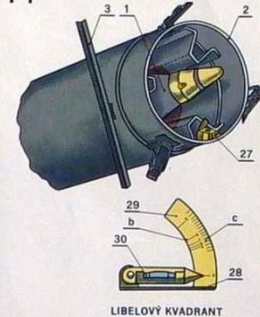
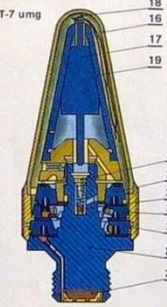
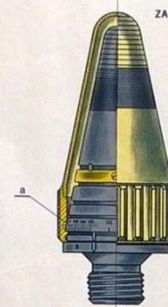
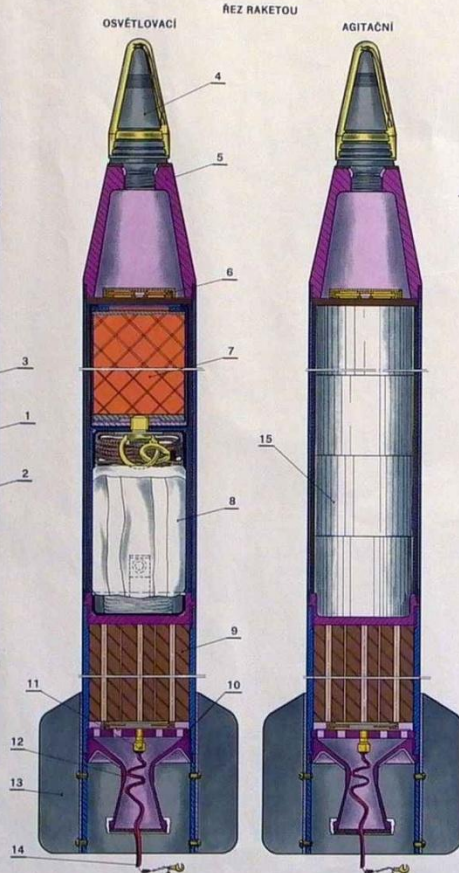
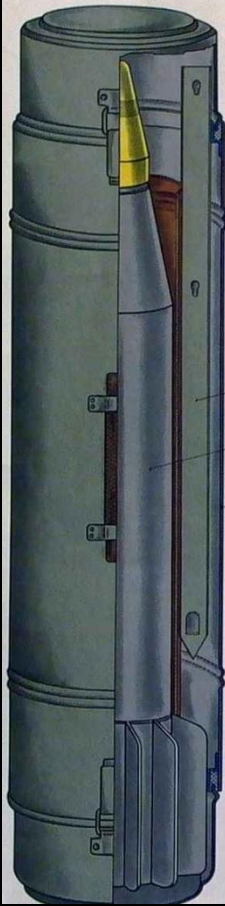
RAKETY FLG 5000

obr. 157

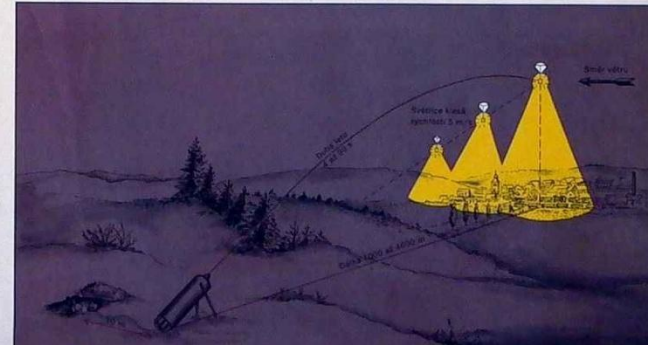
OSVĚTLOVACÍ RAKETA Flg 5000/M 68 AGITAČNÍ RAKETA Flg 5000/M 68 AGIT

Výhradně
pro služební

ULOŽENÍ RAKETY V OBALU

1 - Osvětlovací raketa Flg 5000/M68	12 - Tryska s jehlou a pružinou	23 - Úderka s jehlou a pružinou
2 - Obal rakety	13 - Stabilizátor	24 - Roznětka
3 - Nožka	14 - Přívod elektrického proudu	25 - Tělo zapalovače
4 - Zapalovač T-7 umg	15 - Agitační náplň	26 - Počínová náplň
5 - Hlava rakety	16 - Kukla	27 - Libelový kvadrant
6 - Výmětná náplň černého prachu	17 - Tlouk (přídavná hmota)	28 - Základna
7 - Světlice	18 - Závlačka	29 - Segment
8 - Padák se závěsným lankem	19 - Balistická čepice	30 - Libela
9 - Hnací náplň	20 - Vrchní časovací kroužek	a - Časovací stupnice
10 - Ocelový rošt	21 - Střední časovací kroužek	b - Dálková stupnice
11 - Palník ELT	22 - Spodní časovací kroužek	c - Pomocná stupnice

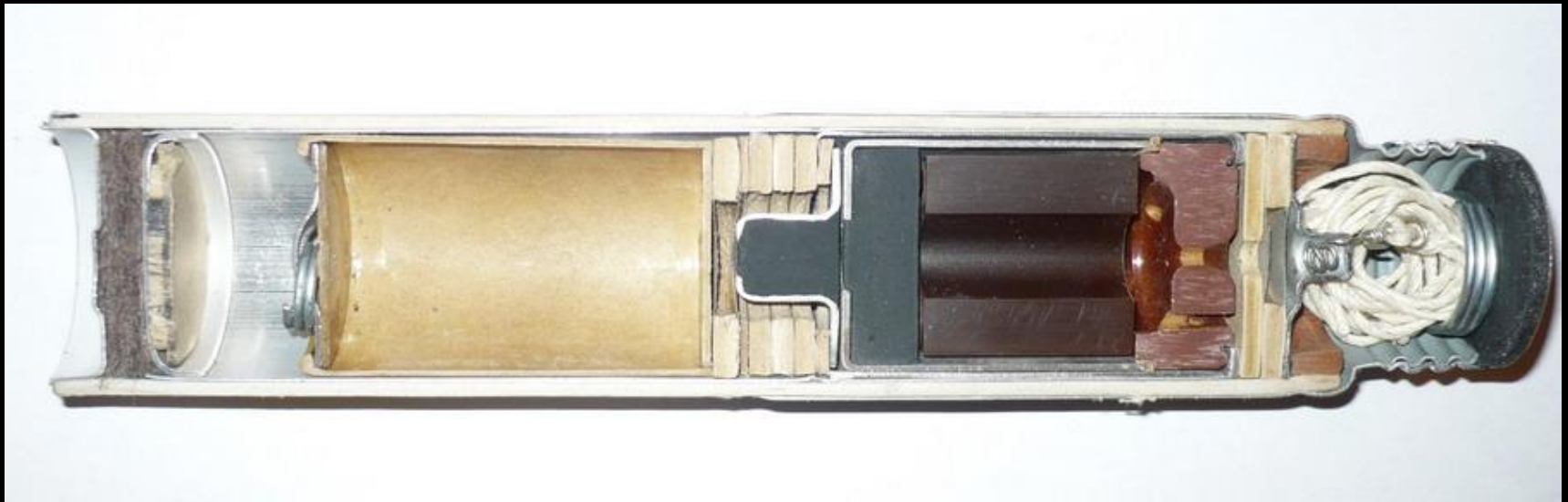

RAKETY

Osvětlovací (ROS)

Osvětlovací raketa **ROS**. Původně určena k odpalování z ruky..

RAKETY

Modelářské raketové motorky

Použití malých raketových RM v raketovém modelářství. V ČSSR bylo rozšířené, stavba modelů raket a pohon modelů letadel.

Legálně vyráběné typy v ZVS Dubnica , TPH pro tyto motorky byly vyvíjeny a patentovány i ve VÚPCH.

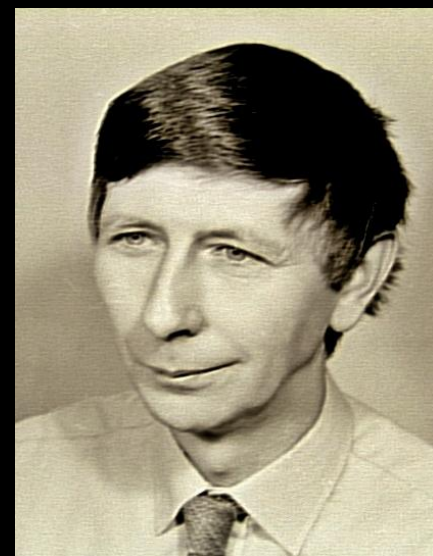
Autoři patentovali vesměs TPH odvozené od v té době vyvíjených heterogenních TPH, případně vlastní odvozené kompozice.

ČS Patenty:

119491 (ing. Švejka a spolupracovníci)

114098 (ing. Macháček, CSc. a spolupracovníci)

130340 (ing. Milan Jelínek, ZVS Dubnica)

ing. Oldřich Švejka

RAKETY

Modelářské raketové motorčky

RAKETY

Civilní použití

Mnohdy se vyskytují i návrhy použití raketových RM s TPH pro zajímavé účely.

Jeden z takových návrhů bylo použití raketového RM pro mžikové zastavení automobilu v případě hrozící kolize.

VÚPCH byl osloven autorem s návrhem spolupráce při řešení RM, který by měl mít parametry : tah 2 tuny, doba funkce 150 ms.

Vzhledem k tomu, že navržený RM se zdál být příliš rozměrný (1,4 kg TPH, komora o rozměrech $D=122$ mm a délka $l=150 - 200$ mm, k dalšímu jednání nedošlo.

Jedná se o ČS přihlášku vynálezu 2004-1018 z roku 2004

RAKETY

Civilní projekty

Zkoušení mostů a konstrukcí

Výroba TPH ve VÚPCH nebo byly použity původní náplně z RM JRROF 130 mm.

Zatížení impulzní silou pomocí RM je velmi efektivní způsob realizace silového dynamického zatížení stavebních a jiných konstrukcí .

Realizace VAAZ Brno, prof. František Ludvík, CSc.
Zkoušeny mosty, konstrukce sloupů VN a televizní věže.

RAKETY METEOR

Raketa proti krupobití - **METEOR**

Řešení v letech 1975 – 1978. Spolupráce VA Brno, SHMÚ Bratislava a VÚPCH.

Navržena raketa ráže cca 75 mm, izolovaná trubková náplň TPH G, s kompenzačními drážkami. V rámci projektu byla řešena jednak izolace (navíjená textilní páska a krycí skelná tkanina s PU pojivem, laminátová komora (skelné vlákno a polyesterová pryskyřice) - spolupráce SVÚM Praha. Podařilo se vyřešit náplň TPH, rozptyl reagentu (bentonit) a ověřit řešení laminátové komory s autodestrukcí.

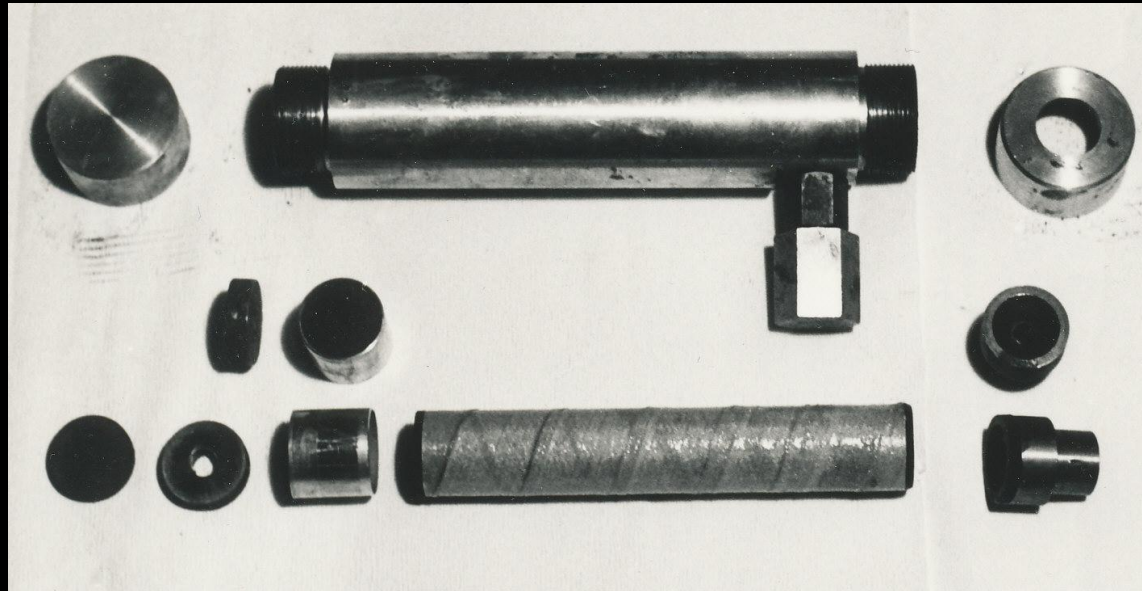
Projekt však byl zastaven.

Hlavní koordinátor: RNDr. Podhorský, SHMÚ Bratislava.

RAKETY LANO

Byla vyvíjena nebo navrhována celá řada RM určených pro přetahování lana.

Několik těchto projektů v minulosti řešila VA Brno. Ve VÚPCH byl tento typ RM řešen ve spolupráci s firmou VEB PYROTECHNIK Sülberhütte (NDR).

RAKETY LANO

Jednalo se o vývoj RM pro přetahování lana z lodi na loď – požadováno přetažení lana na vzdálenost 300 m.

Navržena izolovaná náplň z TPH G (R), což je varianta TPH G pro objekt FLG. Řešení bylo zajímavé užitím pyrotechnické složky pro stabilizaci hoření a dosažení stabilní funkce RM. Byly provedeny statické zkoušky.

Docházelo však k problémům se spolehlivostí izolace (působení pyrosložky s vysokou teplotou hoření). Projekt z naší strany ukončen.

Dalším bylo řešení RM LANO ve spolupráci se ZEVETOU Bojkovice začátkem 90tých let. Jednalo se o kopii RM SPEEDLINE 250, náhradu původní TPH.

Projekt rovněž ukončen.

RAKETY

LAVINA

Řešení prostředků proti lavinám s použitím raketového motoru

a) **Raketové saně**

Řešeno koncem 60tých let. Kovové saně poháněné raketovým motorem objektu MALJUTKA (řízení a navádění po vodiči odvíjeném z raketového prostředku). Výsledek nebyl po prvních zkouškách uspokojivý, vývoj ukončen.

b) **Raketa s trhovou náplní**

Řešeno několik variant rakety. Hnací náplň izolovaná, snaha využít stabilizace pomocí přídatné pyrosložky. Výzkum v letech 1987 - 1992.

RAKETY

LAVINA

Ověřována i možnost použití rakety bez komory, kdy komora je vlastně náplň TPH a při odhoření určité části TPH dojde k destrukci a rozbití náplně na drobné úlomky. Stabilní hoření je udržováno pomocí pyrosložky (dodání energie pro udržení stabilního hoření při relativně nízkém tlaku).

Rakety

Projekty řešené po roce 1990

SOJKA (START) – bezpilotní prostředek SOJKA – start pomocí RM na TPH – rozjezd na startovací rampě. RM – trubková laborace TPH G. Zaveden v AČR. Řešitel: PROTOTYPA ZM, Brno (VÚPCH dodával TPH).

Rakety

Projekty řešené po roce 1990

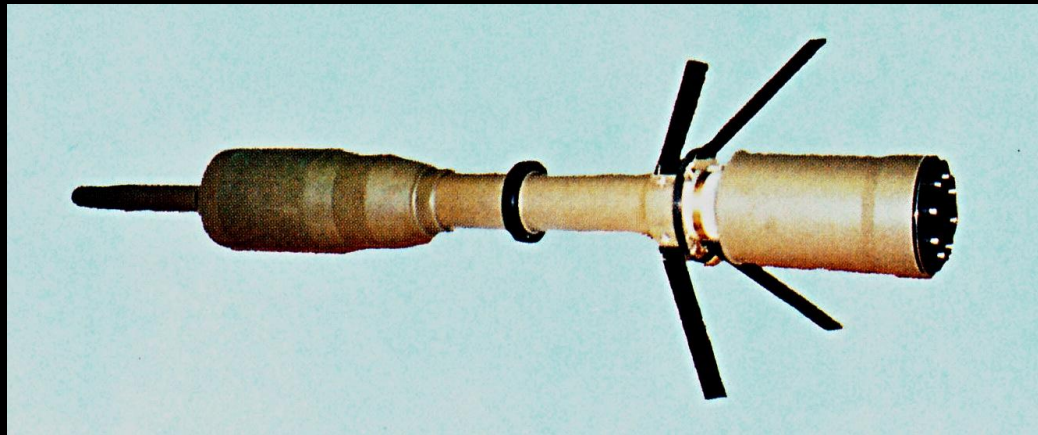
ZUBR – ruční protitanková zbraň jednotlivce. Vývoj v polovině 90tých let.

Poslední vývoj nového raketového systému. Výmetná RM pro urychlení střely,
Po vyhoření odhoz startového a zážeh letového RM.

Drážkovaná trubková náplň TPH ROP.

Parametry – účinný dostřel 300 m, požadavek probití 800 mm pancíře.

Řešitel: PROTOTYPA ZM, Brno

Rakety

Projekty řešené po roce 1990

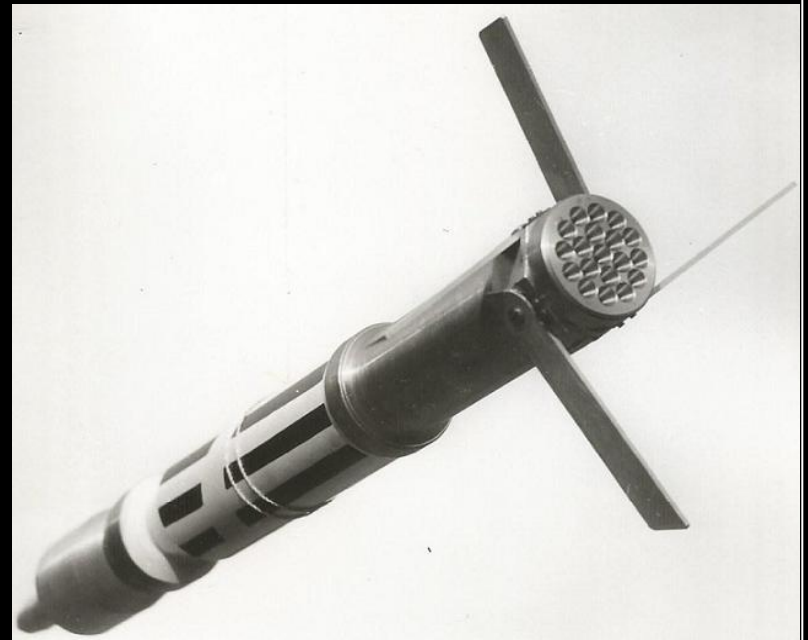

Poznámka:

V historii vývoj RM pro ruční protitankové zbraně to nebyl první pokus.

V minulosti byl řešen objekt NOREK – ruční Protitanková zbraň jednotlivce. Studie v roce 1966, řešeny náplně startového a letového RM. Prokázána schopnost vyrobit požadované náplně, vývoj však nepokračoval.

Řešitel: ing. Karel Holub

Rakety

Projekty řešené po roce 1990

MET 70 - letecká neřízená raketa ráže 70 mm.

Řešení v souvislosti s výzbrojí letounu L 159 ALKA. Ráže 70 mm odpovídá standardu NATO. Navržena jednoduchá konstrukce, jednotrubková náplň TPH ROP (obdoba náplně RM ZUBR).

Realizován návrh a zkušební statické testy, připraveny náplně a realizovány zkoušky vnější balistiky.

Projekt zastaven – nezájem ze strany AČR.

Řešitel: PROTOTYPA ZM, Brno

Rakety

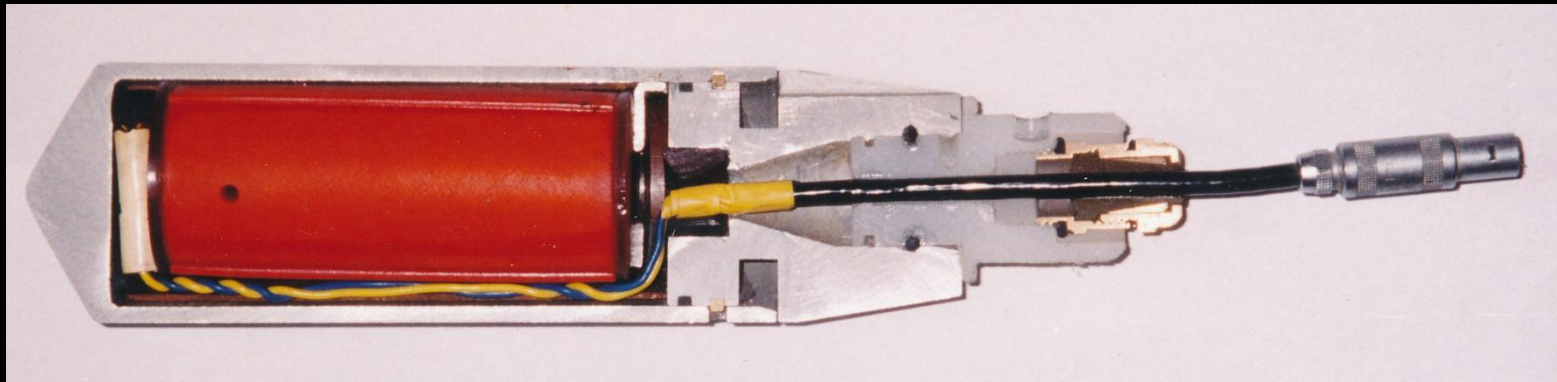
Projekty řešené po roce 1990

ZÁCHRANA - RM záchranných systémů pro UL letadla.

První systém vytažení záchranného padáku pro UL letouny řešen od roku 1987, Práce pokračovaly pro další firmy. V současné době jsou vyráběny tři základní verze (3 firmy v ČR). Sériová výroba realizována v Explosii.

Raketový motor na TPH (TPH G), mechanický systém iniciace.

RN firmy COMET (Německo) – AM 2

Rakety

Projekty řešené po roce 1990

